ಮು ನ್ನ ಡಿ

ರಾಜಸ್ಥಾ ಕ್ಕೆ ಪ್ರ ವಾಸಿಯ ೇಾಹಿ ೂಟ ಡಾ।। ಪದ್ಮಪ್ರಸಾದ್ ರು ತಾವು ಆಸ್ವದಿಸಿದ ಆನಂದದ ಅನು ಭವವನ್ನು ಹಂಚಿಕೊಳ್ಳಲು ಈ ಪು ಸ್ತಕವ ನ್ನು ಸಿದ್ಧ ಪಡಿಸಿ, ಅದನ್ನು ನಮ್ಮ ಮುಂದೆ ಇಟ್ಟಿರುವರು. ಕನ್ನಡದಲ್ಲಿ ಬರೆದ ಇಂತಹ ಕ್ಷೇತ್ರ ಕೈಪಿಡಿಗಳು ಪ್ರವಾಸ ವರದಿಗಳು –ಹಲವು ಇವೆ ; ಅದರಲ್ಲೂ ಕರ್ನಾಟಕದ ಹೊರಗಿನ ಕ್ಷೇತ್ರಗಳನ್ನ ಪರಿಚಯಿಸುವ ಪುಸ್ತಕಗಳು ಇಲ್ಲವೆನ್ನುವಷ್ಟು ಅಪರೂಪ. ಇಂತಹ ಅಡಚಣೆಯನ್ನ ಪದ್ಮಪ್ರಸಾದರು ತುಂಬಿ ಪೂರೈಸಿದ್ದಾರೆ. ಈ ಪುಸ್ತಕವನ್ನ ಸ್ವಾಗತಿಸಲು ಇದಕ್ಕಿಂತ ಹೆಚ್ಚಿನ ಕಾರಣಬೇಕಿಲ್ಲ.

ನೇರ, ಸರಳ ಮತ್ತು ಸಂಕ್ಷಿಪ್ತವಾದ ಇವರ ವರದಿಯು ಜನಸಾಮಾನ್ಯರನ್ನ ಆಕರ್ಷಿಸಿ, ಈ ಕ್ಷೇತ್ರಗಳನ್ನ ಸಂದರ್ಶಿಸಲು ಪ್ರಚೋದಿಸುತ್ತದೆಂಬುದರಲ್ಲಿ ನನಗೆ ಅನುಮಾನವಿಲ್ಲ.

ಹಿಂದೂಗಳ ಹಲವು ಆಚರಣೆ–ನಂಬಿಕೆಗಳನ್ನ ಪ್ರಶ್ನಿಸಿ, ಕ್ರಿ. ಪೂ. ೬ನೆಯ ಶತಮಾನದಲ್ಲಿ ಜೈನ ಧರ್ಮವು ಒಂದು ಶಕ್ತಿಯಾಗಿ ನಮ್ಮ ದೇಶದಲ್ಲಿ ಬೇರೂರಿತು. ಸ್ವತಂತ್ರವಾಗಿ ಬೆಳೆಯಲು ಸಾರ್ಥಕ ಪ್ರಯತ್ನ ಮಾಡಿದ ಈ ಧರ್ಮಾನುಯಾಯಿಗಳು ಸಮಕಾಲೀನ ಉಳಿದ ಪ್ರಬಲ ಬೌದ್ಧ, ಹಿಂದೂ ಮುಂತಾದ ಧರ್ಮಗಳೊಡನೆ ಹೊಂದಾಣಿಕೆ ಮಾಡಿಕೊಳ್ಳುತ್ತಲೇ ಬೆಳೆದರು. ಎಲ್ಲಕ್ಕಿಂತ ಸ್ಪಷ್ಟವಾಗಿ ಇದು ಅವರ ಕಲೆಯಲ್ಲಿ ಪ್ರತಿಬಿಂಬಿತವಾಗಿದೆ.

ಜೈನರು ವಿಶಿಷ್ಟ ಬಗೆಯ ಮೂರ್ತಿಲಕ್ಷಣಗಳನ್ನ ಅವರ ಪ್ರಧಾನ ದೇವತೆಗಳಾದ ಇಪ್ಪತ್ತು ನಾಲ್ಕು ತೀರ್ಥಂಕರರಿಗೆ ಸಿದ್ಧಿಸಿಕೊಂಡರು; ಆದರೆ, ಅವರ ಐವತ್ತು ಅರವತ್ತು ಉಪದೇವತೆಗಳು ಹಿಂದೂ ಮೂರ್ತಿ ಲಕ್ಷಣಗಳನ್ನ ಉಳಿಸಿಕೊಂಡೇ ಜೈನ ಪ್ರಾಂತಿಯಲ್ಲಿ ಪ್ರವೇಶಪಡೆದರು. ಜೈನರದ್ದೇ ಹೇಳಬಹುದಾದ ವಾಸ್ತು ಶಾಸ್ತ್ರವಾಗಲಿ, ಅಲಂಕಾರಿಕ ಶಿಲ್ಪಶಾಸ್ತ್ರವಾಗಲಿ, ಬೆಳೆಯಲಿಲ್ಲವೆಂಬ ವಾದದಲ್ಲಿ ಸತ್ಯಾಂಶವಿಲ್ಲದಿಲ್ಲ; ಆದರೂ ಭಾರತೀಯ ಕಲೆಯಲ್ಲಿ ಅವರದೇ ಸ್ವಂತಿಕೆಯನ್ನ ಸಂಪೂರ್ಣವಾಗಿ ಅಲ್ಲಗಳೆಯುವಂತಿಲ್ಲ.

ಕ್ರಿ.ಶ.ದ ಆರಂಭಕ್ಕೆ ಮುಂಚೆ ಬೌದ್ಧರಂತೆ ಜೈನರೂ ಗುಹಾಲಯಗಳನ್ನ ನಿರ್ಮಾಣಮಾಡಿದರು. ಸಂಖ್ಯೆಯಲ್ಲಿ ಪ್ರಮಾಣದಲ್ಲಿ ಮತ್ತು ಸೌಂದರ್ಯದಲ್ಲಿ ಜೈನ ಗುಹಾಲಯಗಳು ಬೌದ್ಧ ಗುಹಾಲಯದ, ಆನಂತರ ಹಿಂದೂ ಗುಹಾಲಯದ ಮಟ್ಟಕ್ಕೇರಲಿಲ್ಲವೆಂಬುದು ಸ್ಥೂಲವಾಗಿ ನಿಜವಾದರೂ ತಾವು ಯಾವ ಎತ್ತರಕ್ಕೆ ಏರಬಲ್ಲೆವೆಂಬುದನ್ನ ಅವರು ಬಾದಾಮಿ, ಐಹೊಳೆ ಮತ್ತು ಎಲ್ಲೋರಗಳಲ್ಲಿ ಸಾಬೀತು ಪಡಿಸಿರುವರು. ಈ ಕ್ಷೇತ್ರದಲ್ಲಿ ಜೈನರ ಒಂದು ವಿಶೇಷ ಅಗ್ಗಳಿಕೆ ಇದು –ಅದು, ಗುಹಾಲಯ ನಿರ್ಮಾಣವು ಬೌದ್ಧರಲ್ಲಿ ಮತ್ತು ಹಿಂದೂಗಳಲ್ಲಿ ಅಂತ್ಯಗೊಂಡಾಗಲೂ ಈ ಮಹತ್ವವನ್ನ

ಜೀವಂತವಿಟ್ಟಿದ್ದು. ಸುಮಾರು ಕ್ರಿ.ಶ. ೯–೧೦ ನೆಯ ಶತಮಾನಕ್ಕೆ ಬೌದ್ಧರು ಮತ್ತು ಹಿಂದೂಗಳು ಗುಹಾಲಯ ನಿರ್ಮಾಣವನ್ನು ಸಂಪೂರ್ಣವಾಗಿ ಕೈಬಿಟ್ಟರೆ, ಜೈನರು ಇದನ್ನು ಮಧ್ಯಕಾಲದ (ಸು. ಕ್ರಿ. ಶ. ೧೪೦೦) ವರೆಗೂ ಮುಂದುವರೆಸಿಕೊಂಡು ಬಂದರು. ಮಹಾರಾಷ್ಟ್ರದ ನಾಸಿಕ್. ಠಾಣೆ, ಧುಲೆ, ಜಲಗಾಂ ಜಿಲ್ಲೆಗಳಲ್ಲಿ ಉಳಿದು ಬಂದಿರುವ ಜೈನ ಗುಹಾಲಯಗಳು ಇದನ್ನು ಸಾಬೀತುಪಡಿಸುತ್ತವೆ.

ಕಂಡರಿಸಿ ಮೂಡಿಸಿದ ಗುಹಾಲಯಗಳಂತೆ, ಕಟ್ಟಿ ಮಾಡಿದ ಜಿನಾಲಯಗಳಲ್ಲಿಯೂ ಜೈನರು ಇದೇ ಪ್ರವೃತ್ತಿಯನ್ನು ಪ್ರತಿಬಿಂಬಿಸಿರುವರು. ಸಾಮಾನ್ಯವಾಗಿ ಜಿನಾಲಯಗಳು ಸ್ಥಳೀಯ ಮತ್ತು ಸಮಕಾಲೀನ ಪಾತ್ರ ಸಂಪ್ರದಾಯಗಳನ್ನು ಅನುಕರಿಸಿ ನಿರ್ಮಾಣಗೊಂಡರು; ಆದರೆ ಸಮಕಾಲೀನ ವಾಸ್ತು ಮತ್ತು ಶಿಲ್ಪ ಸಂಪ್ರದಾಯವನ್ನು ತಮ್ಮದೇ ಬಗೆಯಲ್ಲಿ ಸುಬದ್ಧಗೊಳಿಸುತ್ತ ಜೈನರು ತಮ್ಮ ಸ್ವಂತಿಕೆಯನ್ನೂ ಮೆರೆದರು. ಹೆಬ್ಬಂಡೆಯನ್ನ, ಏಕಶಿಲಾ ಶೈಲವನ್ನು ಕಂಡರಿಸಿ ಮಾಮಲ್ಲಪುರದಲ್ಲಿರುವಂಥ 'ರಥ' ದೇವಾಲಯಗಳನ್ನಾಗಲಿ, ಎಲ್ಲೋರದಲ್ಲಿರುವ 'ಕೈಲಾಸ' ದೇವಾಲಯವನ್ನಾಗಲೀ ಅವರು ನಿರ್ಮಾಣ ಮಾಡಲಿಲ್ಲ; ಆದರೆ ಇದಕ್ಕೆ ಸಮಾನವಾದ ತಾಂತ್ರಿಕ ಪರಿಣತಿಯನ್ನು ಪ್ರದರ್ಶಿಸಿ, ಹಿಂದೂಗಳೂ ಕೈಹಾಕದಂಥ ಅಖಂಡ ಶಿಲೆಯ ಬೃಹತ್ ಮೂರ್ತಿಗಳನ್ನು ನಿರ್ಮಾಣ ಮಾಡಿ, ಅವನ್ನು ಬಯಲಿನಲ್ಲಿ ನಿಲ್ಲಿಸಿ, ತಮ್ಮ ಅಗ್ಗಳಿಕೆಯನ್ನು ಮೆರೆದರು. ಅಲ್ಲದೆ ಬೆಟ್ಟಗಳನ್ನು ಬೌದ್ಧರೂ ಹಿಂದೂಗಳೂ ಬಳಸಿಕೊಂಡುದಕ್ಕಿಂತ ಹೆಚ್ಚಾಗಿ ಜೈನರು ಬಳಸಿಕೊಂಡರೆಂಬುದಕ್ಕೆ ಅವರ ಅದ್ಭುತ ಸಾಧನೆಗಳನ್ನು ಕಟ್ಟಡದಲ್ಲಿ ಪ್ರತಿಬಿಂಬಿಸುವ ಕರ್ನಾಟಕ (ಶ್ರವಣಬೆಳ್ಗೊಳದ ಚಂದ್ರಗಿರಿ) ಮತ್ತು ರಾಜಸ್ಥಾನದ (ಆಬೂಬೆಟ್ಟ ಒಂದು ನಿದರ್ಶನ) ನಿದರ್ಶನಗಳು ಸಾಕು! ಬೌದ್ಧರು ಗುಹಾಲಯ ನಿರ್ಮಾಣಕ್ಕಾಗಿ ಬೆಟ್ಟಗಳನ್ನು ಆಯ್ಕೆ ಮಾಡಿಕೊಂಡಿದ್ದರು. ಕಾಲಾನಂತರ ಹಿಂದೂಗಳೂ ಬೆಟ್ಟ ಪ್ರದೇಶದಲ್ಲಿ ಕ್ಷೇತ್ರಗಳನ್ನು, ದೇವಮಂದಿರಗಳನ್ನು ಬೆಳೆಸಿದರು. ಆದರೆ ಇವಾವೂ ಜೈನರ ವಿಶಿಷ್ಟ ವಸ್ತುಸ್ವರೂಪದ ದೇವಾಲಯ ಸಂಕೀರ್ಣಗಳ ಮಟ್ಟ ಮುಟ್ಟಲಿಲ್ಲವೆಂಬುದು ಗಮನಾರ್ಹ. ಈ ಸಾಧನೆಯನ್ನು ಸಂಪೂರ್ಣವಾಗಿ ಅರ್ಥಮಾಡಿಕೊಳ್ಳಬೇಕಾದರೆ, ಕರ್ನಾಟಕದ ಶ್ರವಣಬೆಳಗೊಳಕ್ಕೆ ಹೋದರೆ ಸಾಲದು, ರಾಜಸ್ಥಾನದ ಜೈನ ಕೇಂದ್ರಗಳಿಗೂ ಹೋಗಿ ನೋಡಬೇಕು.

ರಾಜಸ್ಥಾನದ ಜಿನಾಲಯಗಳಿಗೆ ಭಾರತೀಯ ವಾಸ್ತು–ಶಿಲ್ಪದ ಇತಿಹಾಸದಲ್ಲಿ ಒಂದು ವಿಶಿಷ್ಟ ಸ್ಥಾನವಿದೆ. ಉಸುಗಿನ ಕಲ್ಲುಗಳನ್ನು (ಜೈಸಿಲ್ ಪೀತ) ಅಲ್ಲಲ್ಲಿ ಬಳಸಿ ಮಂದಿರ ನಿರ್ಮಾಣಮಾಡಿದ್ದರೂ ಇಲ್ಲಿಯ ಪ್ರಧಾನ ಕಟ್ಟಡ ಸಾಮಗ್ರಿ ಅಮೃತಶಿಲೆ. ಈ ಮಾಧ್ಯಮದ ಮೂಲಕ ಒಬ್ಬ ನಿಷ್ಣಾತ ಶಿಲ್ಪಿ ಏನೆಲ್ಲ ಸಾಧಿಸಬಹುದೋ ಅದನ್ನೆಲ್ಲ ಸಾಧಿಸಿ ತೋರಿಸಿರುವ ರಾಜಸ್ಥಾನದ ಶಿಲ್ಪಿಯು ಪ್ರಪಂಚದಲ್ಲೆಲ್ಲೂ ತನ್ನ ಸರಿಸಾಟಿಯಾಗಬಲ್ಲವರು ಇಲ್ಲವೆಂಬುದನ್ನು ಸಾಬೀತುಪಡಿಸಿರುವನು. ಸಂಗಮರವರಿಯ ಕಟ್ಟಡಗಳೆಂದಾಕ್ಷಣ ನಮ್ಮ ಮುಂದೆ ನಿಲ್ಲುವುದು ಮೊಘಲರ ತಾಜ್ ಮಹಲು. ತನ್ನ ವಾಸ್ತುವೈಖರಿಯಿಂದ, ಇತಿಹಾಸದ ಹಿನ್ನೆಲೆಯಿಂದ, ತಾಜಮಹಲು ಸಂಪಾದಿಸಿಕೊಂಡಿರುವ ಅಪಾರ ಕೀರ್ತಿಗೆ ಅದು ಅರ್ಹವೆನಿಸಿದ್ದರೂ ಈ ಮಾಧ್ಯಮದ

ಕುಸುರಿಕೆಲಸದಲ್ಲಿ ಅದೂ ರಾಜಸ್ಥಾನದ ಕೆಲವು ಜಿನಾಲಯಗಳ ಸಾಲಿನಲ್ಲಿ ನಿಲ್ಲಲಾರದೇನೋ ! ಇದನ್ನೆಲ್ಲ ಸ್ಥಾಪಿಸಿ ರಾಜಸ್ಥಾನದ ಜೈನರು ಕಲಾ ಇತಿಹಾಸದಲ್ಲಿ ಅಪರೂಪದ ಅಟ್ಟ ಮುಟ್ಟಿದುದನ್ನು ಕಾಣುತ್ತಾರೆ.

ಈ ಅದ್ಭುತಗಳನ್ನು ಪರಿಚಯಿಸಲು ಡಾ|| ಪದ್ಮಪ್ರಸಾದರು ಶ್ರಮಿಸಿದ್ದಾರೆ. ಇವರ ಪ್ರವಾಸ ಥಾರ್ ಮರುಭೂಮಿಯ ಪಶ್ಚಿಮದಂಚಿನಲ್ಲಿರುವ ಜೈಸಲ್ಮೇರದಿಂದ ಪ್ರಾರಂಭಗೊಂಡು, ಜೋಧಪುರ, ರಾಣಕಪುರ, ಅಬೂದಿಟ್ಟ, ಉದಯಪುರ, ಚಿತ್ತೋಡಗಡ, ಅಜ್ಮೀರ, ಜೈಪುರ, ಪದಮಪುರಿಯ ಮೂಲಕ ಹಾದು, ಮಹಾವೀರಜಿಯಲ್ಲಿ ಮುಕ್ತಾಯಗೊಳ್ಳುತ್ತದೆ. ಹೆಚ್ಚೂ ಕಡಿಮೆ ಇದು ರಾಜಸ್ಥಾನದ ಜೈನ ಕೇಂದ್ರಗಳನ್ನೆಲ್ಲ ಒಳಗೊಂಡಿರುತ್ತದೆ. ಈ ಪ್ರವಾಸವು ಬೆಟ್ಟದ ನೆತ್ತಿಮುಟ್ಟಿ, ಕೊಳ್ಳಕ್ಕೆ ಜಿಗಿದು, ಮರುಭೂಮಿಯ ಜನನಿಬಿಡ–ಜನಸಂದಣಿಯ ಕೇಂದ್ರಗಳಲ್ಲಿ ನುಸುಳಿ, ದಿಗಂಬರ, ಶ್ವೇತಾಂಬರ ಮಂದಿರಗಳಿಗೆ ಪ್ರದಕ್ಷಿಣೆ ಹಾಕಿರುತ್ತದೆ. ಅತಿಸಾಮಾನ್ಯ ಮತ್ತು ಅತ್ಯಂತ ಸುಂದರವಾದ ಜಿನಾಲಯಗಳನ್ನು, ಈ ಚೈತ್ಯ ಸಂಕೀರ್ಣಗಳನ್ನು ತಲುಪುವ ಪ್ರಯಾಣದ ಬಗೆಯನ್ನೂ, ಅಲ್ಲಿ ಉಳಿದುಕೊಳ್ಳಬಹುದಾದ ತಂಗುದಾಣಗಳನ್ನು ಸಂದರ್ಶಿಸುವ ದೇವಾಲಯದ ಇತಿಹಾಸ–ದಂತಕತೆಗಳನ್ನು ಅವು ನಿಂತ ಸ್ಥಳ ಪರಿಸರವನ್ನೂ ಸೂಕ್ಷ್ಮವಾಗಿ ಸೆರೆಹಿಡಿದು, ಸರಳವಾಗಿ ನಿರೂಪಿಸಿ, ನಮ್ಮ ಮುಂದಿಡಲು ಪದ್ಮಪ್ರಸಾದರು ಪ್ರಯತ್ನಿಸಿರುವರು. ಅವರ ಪ್ರಯತ್ನವು ಸಫಲವಾಗಿದೆ ಎಂದು ನನಗೆನಿಸುತ್ತದೆ. ಕನ್ನಡಿಗರೆಲ್ಲರಿಗೂ ಇದು ಸಮ್ಮತವೆನಿಸಿದರೆ ಅವರ ಪ್ರಯತ್ನ ಸಾರ್ಥಕತೆಯೂ ಕೂಡ ಆಗುತ್ತದಲ್ಲವೇ?

ಧಾರವಾಡ ೧೧. ೨. ೨೦೦೧ ಷ. ಶೆಟ್ಟರ್

ಲೇಖಕರ ನುಡಿ

ಮೊದಲಿಂದಲೂ ನನಗೆ ಪ್ರವಾಸರೋಗ ಸಾಕಷ್ಟು ಕಾಡಿ ಬಂದಿದೆ. ಕೆಲವನ್ನು ಸ್ವಂತ ಇಚ್ಛೆಯಿಂದ, ಹಲವನ್ನು ಅನ್ಯಕಾರ್ಯನಿಮಿತ್ತ ತಿರುಗಿ ನೋಡಿದ್ದೇನೆ. ಈ ಪ್ರವಾಸಗಳು ನನ್ನನ್ನೂ ಸಾಕಷ್ಟು ಬೆಳೆಸಿವೆ. ವೈಯಕ್ತಿಕತೆಯನ್ನು ಮೀರಲು ನನಗೆ ನೆರವಾಗುತ್ತಿವೆ.

ಚಿಕ್ಕಂದಿನಿಂದಲೂ ನನಗೆ ರಾಜಸ್ಥಾನದ ಬಗ್ಗೆ ತುಂಬ ಆಸಕ್ತಿ. ಇದಕ್ಕೆ ಕಾರಣ ನಾನು ಅಲ್ಲಿನ ವೀರರನ್ನು ಕುರಿತ ಬಹಳಷ್ಟು ಕತೆಗಳನ್ನು ಚರಿತ್ರೆಯಲ್ಲಿ ಓದಿದ್ದುದು. ಶ್ವೇತಾಂಬರ ಜೈನರ ಸಹವಾಸ, ತಮ್ಮ ತಾಯ್ನಾಡಿನ ಬಗೆಗೆ ಅವರಲ್ಲಿರುವ ಹೆಮ್ಮೆ ಅಭಿಮಾನಗಳು ಸಹ ಈ ನಾಡಿನ ಬಗೆಗೆ ನನ್ನ ಕುತೂಹಲ ಕೆರಳಿಸಿದ್ದವು.

ಇದೇ ಕಾರಣದಿಂದ ೨೦೦೧ನೇ ಸೆಪ್ಟೆಂಬರ್ ತಿಂಗಳಲ್ಲಿ ನನ್ನ ಪತ್ನಿ ಹಾಗೂ ನಾಲ್ಕು ವರ್ಷಗಳ ಮಗಳೊಡನೆ ಸಹ ಹದಿನೈದು ದಿನಗಳ ಕಾಲ ರಾಜಸ್ಥಾನದಲ್ಲಿ ನನ್ನ ಸ್ವಂತ ವೆಚ್ಚದಿಂದ ಸುತ್ತಾಡಿದೆ. ಸಾಕಷ್ಟನ್ನು ನೋಡಿ ತಣಿದೆ.

ಅಲ್ಲಿಂದ ಹಿಂದಿರುಗಿದ ನಂತರ ಆ ಕುರಿತ 'ಅರಾವಳಿಗಳ ರಾಜ್ಯದಲ್ಲಿ' ಎಂಬ ಪ್ರವಾಸ ಕಥನ ಬರೆಯಲು ತೊಡಗಿಕೊಂಡು ದೂರ ಸಾಗಿದಾಗ ನನಗೆ ಅಲ್ಲಿನ ಜೈನ ಮಂದಿರಗಳನ್ನು ಕುರಿತು ಪ್ರತ್ಯೇಕ ಪುಸ್ತಕವನ್ನೇ ಬರೆಯುವುದು ಒಳಿತು ಎಂದೆನಿಸತೊಡಗಿತು. ಇದಕ್ಕೆ ಮುಖ್ಯ ಪ್ರೇರಣೆ ಎಂದರೆ– ಯಾತ್ರೆಗೆ ಹೋಗುವ ಅನೇಕ ಜೈನ ಬಾಂಧವರು ಅಲ್ಲಿನ ಎಷ್ಟೋ ಕಲಾತ್ಮಕ ಜಿನಮಂದಿರಗಳನ್ನು 'ಅವು ಶ್ವೇತಾಂಬರ ಮಂದಿರಗಳು' ಎಂಬ ಒಂದೇ ಕಾರಣಕ್ಕಾಗಿ ನೋಡದೆಯೇ ಹಿಂದಿರುಗುವ ಅಂಶ ತಿಳಿದು ಬಂದದ್ದು. ರಾಜಸ್ಥಾನದ ಅನೇಕ ಕಲಾತ್ಮಕ ಜಿನಾಲಯಗಳು ಶ್ವೇತಾಂಬರರ ಕೊಡುಗೆ. ಅವನ್ನು ನೋಡದೆ ಬಿಟ್ಟರೆ ನಷ್ಟ ನಮಗೇನೇ. ಇಂಥವುಗಳ ಪರಿಚಯವನ್ನು ಮಾಡಿಕೊಟ್ಟು ನಾನು ಅದರ ಸವಿಯನ್ನು ಹಂಚಿಕೊಳ್ಳಬೇಕೆನ್ನಿಸಿತು.

ಇಂಥ ಆಲೋಚನೆ ಬಂದೊಡನೆ ಮೈಸೂರಿನ ಶ್ರೀಯುತ ಎಂ.ಎನ್. ಚಂದ್ರಕೀರ್ತಿ ಅವರನ್ನು ಸಂಪರ್ಕಿಸಿದೆ. ಕರ್ನಾಟಕದ ಸರ್ಕಾರದ ನಗರ ಯೋಜನಾ ಇಲಾಖೆಯಲ್ಲಿ ನಿರ್ದೇಶಕರಾಗಿದ್ದು ನಿವೃತ್ತರಾದ ನಂತರ ಸುಖವಾಗಿದ್ದಿರಬಹುದಾದ ಈ ಎಂಜಿನಿಯರ್ ಕೇವಲ ಧರ್ಮ, ಸಾಹಿತ್ಯ ಹಾಗೂ ಪುಸ್ತಕಗಳ ಮೇಲಿನ ಅಭಿಮಾನದಿಂದ ತಮ್ಮ ಪತ್ನಿ ಶ್ರೀಮತಿ ಜಯಪದ್ಮ ಅವರ ಒತ್ತಾಸೆಯಿತ್ತು 'ರತ್ನತ್ರಯ ಪ್ರಕಾಶ'ವನ್ನು ಸ್ಥಾಪಿಸಿ ಜೈನ ಧರ್ಮ, ಸಂಸ್ಕೃತಿ ಸಂಬಂಧಿ ಗ್ರಂಥಗಳನ್ನು ಪ್ರಕಟಿಸಿ, ಅನ್ಯ ಸಂಸ್ಥೆಗಳ ತತ್ಸಂಬಂಧೀ ಗ್ರಂಥಗಳನ್ನೂ ತರಿಸಿಕೊಂಡು ಊರೂರಿಗೆ ಹೊತ್ತು ಮಾರುತ್ತಿದ್ದಾರೆ. ಅದನ್ನು ಜನರಿಗೆ ತಲುಪಿಸುತ್ತಿದ್ದಾರೆ– ಈ ಸಾಹಿತ್ಯ ಪರಿಚಾರಿಕೆಯ ಹಿಂದಿನ ಸಂಸ್ಕೃತಿ ಪ್ರೀತಿ, ಶ್ರಮ – ಅನನ್ಯವಾದವುಗಳು. ಅವರು ನನ್ನ ಪುಸ್ತಕಗಳನ್ನು ಪ್ರಕಟಿಸಲು ಸಹರ್ಷ ಒಪ್ಪಿಕೊಂಡರು. ನನಗೆ ಹೇಗೆ ಬೇಕೋ ಹಾಗೆ ಮುದ್ರಿಸಿಕೊಳ್ಳಲು ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯ ಕೊಟ್ಟರು. ಅವರ ಆಸರೆ ಇಲ್ಲದಿದ್ದರೆ ಈ ಗ್ರಂಥ ಬಹುಶಃ ರೂಪುಗೊಳ್ಳುತ್ತಿರಲಿಲ್ಲ. ಅವರಿಗೆ, ಶ್ರೀಮತಿ ಜಯಪದ್ಮ ಚಂದ್ರಕೀರ್ತಿ ಅವರಿಗೆ ನಾನು ಋಣಿ.

ಅಂತರರಾಷ್ಟ್ರೀಯ ಖ್ಯಾತಿಯ ಪುರಾತತ್ತ್ವ ವಿದ್ವಾಂಸ ಡಾ. ಎಸ್. ಶೆಟ್ಟರ್ ಅವರು ನಾನು ತುಂಬ ಗೌರವದಿಂದ ಸ್ಮರಿಸುವ ವ್ಯಕ್ತಿಗಳಲ್ಲೊಬ್ಬರು. ಅವರ ವಿದ್ವತ್ ಪ್ರೀತಿ ಆದರ್ಶವಾದದ್ದು. ನನ್ನ ಕೋರಿಕೆಯ ಮೇರೆಗೆ ಅವರು ಈ ಕೃತಿಗೆ ಮುನ್ನುಡಿ ಬರೆದು ಕೃತಿಯ ಮೌಲ್ಯವನ್ನು ಹೆಚ್ಚಿಸಿದ್ದಾರೆ. ಅವರಿಗೆ ನನ್ನ ಕೃತಜ್ಞತೆಗಳು.

ಈ ಕೃತಿ ರಚನೆಗೆ ಪೂರಕವಾದ ಕೆಲವು ಚಿತ್ರಗಳನ್ನು ಹೊಸದುರ್ಗ ಜೈನ್ ಮಿಲನ್‌ನ ಶ್ರೀ ಹೆಚ್. ಪಿ. ಸುಮತಿಕುಮಾರ್ ಒದಗಿಸಿಕೊಟ್ಟಿದ್ದಾರೆ. ತುಮಕೂರಿನ ಶ್ರೀಮತಿ ಶಾಂತಾ ಸನ್ಮತಿಕುಮಾರ್ ಹಾಗೂ ಶ್ರೀಮತಿ ಸುನೀತಾ ಅವರುಗಳು ಕೆಲವು ಆಕರ ಗ್ರಂಥಗಳನ್ನು

ಒದಗಿಸಿಕೊಟ್ಟಿದ್ದಾರೆ. ಇವರಿಗೂ ಸೊಗಸಾಗಿ ಮುದ್ರಿಸಿಕೊಟ್ಟಿರುವ ಬೆಂಗಳೂರಿನ ಮೆ|| ಸತ್ಯಶ್ರೀ ಪ್ರಿಂಟರ್ಸ್ (ಪ್ರೈ.) ಲಿ. ಇವರಿಗೂ ಕೃತಜ್ಞ.

ಈ ಪುಸ್ತಕದ ಅರ್ಪಣೆಯ ಬಗ್ಗೆ ಎರಡು ಮಾತು. ಈಗ ಇಲ್ಲದ ಗುಣಕ್ಕ (ಗುಣಮಾಲಾ) ನನ್ನ ದೊಡ್ಡಪ್ಪನ ಮಗಳು. ಏರು ಯೌವನದಲ್ಲೇ ವಿಧವೆಯಾಗಿ ತನ್ನ ಮಕ್ಕಳು, ಮಲಮಕ್ಕಳನ್ನ ಪ್ರೀತಿಯಿಂದ ಬೆಳೆಸಿದವಳು. ಶೈಶವಾವಸ್ಥೆಯಲ್ಲೂ ಬಾಲ್ಯಾವಸ್ಥೆಯಲ್ಲೂ ನನ್ನ ಆರೈಕೆ ಮಾಡಿದವಳು. ಆಕೆ ೧೯೭೦ ರಲ್ಲಿ (ನನಗಿನ್ನೂ ಇಪ್ಪತ್ತು ವರ್ಷವಾಗಿದ್ದಾಗ) ಉತ್ತರ ಭಾರತ ಯಾತ್ರೆ ಮಾಡಿದಾಗ ಆಬೂ ಮತ್ತು ಜೈನ ಮಂದಿರಗಳನ್ನು ನೋಡಿ ನನ್ನ ಆಸಕ್ತಿಗಳನ್ನು ನೆನೆಸಿಕೊಂಡು ನನಗೆ ಅವುಗಳ ದರ್ಶನ ಬೇಗ ಆಗಲಿ ಎಂದು ತುಂಬ ನೆನೆದುಕೊಂಡಳು. ಆದ್ದರಿಂದ ಆ ಪ್ರೀತಿಯ ಚೇತನಕ್ಕೆ ಇದನ್ನು ಅರ್ಪಿಸಿದ್ದೇನೆ.

ಮಂದಗಿರಿ   ಎಸ್. ಪಿ. ಪದ್ಮಪ್ರಸಾದ್
೧. ೨. ೨೦೦೨

ಪ್ರಕಾಶಕರ ಮಾತು

'ರತ್ನತ್ರಯ ಪ್ರಕಾಶನ' ಒಂದು ಸಮರ್ಪಿತ ಧ್ಯೇಯದಿಂದ ಗ್ರಂಥ ಪ್ರಕಾಶನಕ್ಷೇತ್ರದಲ್ಲಿ ತನ್ನನ್ನು ತೊಡಗಿಸಿಕೊಂಡಿರುವ ಸಂಸ್ಥೆ. ಜೈನ ಸಂಸ್ಕೃತಿಯ ವಿವಿಧ ಆಯಾಮಗಳನ್ನು ಕುರಿತ ಅರಿವು ಹೆಚ್ಚಳಕ್ಕಾಗಿ ದುಡಿಯುತ್ತದೆ. ನಮ್ಮ ಗುರಿ ಸಂಸ್ಕೃತಿಯಲ್ಲಿನ ವೈವಿಧ್ಯತೆ ಈ ದೇಶದ ಹೆಮ್ಮೆ. ಅದರಲ್ಲಿನ ಸಮರಸತೆಯೇ ನಮ್ಮ ಶಾಂತಿ, ಸಮೃದ್ಧಿ ಪ್ರಗತಿಗಳ ಆಧಾರಸ್ತಂಭ. ಭಾರತದ ಈ ವೈವಿಧ್ಯಮಯ ಸಾಂಸ್ಕೃತಿಕ ಹಬ್ಬದೂಟದಲ್ಲಿ ಜೈನ ಸಮುದಾಯ ಅನೇಕ ಬಗೆಯ ಆಕರ್ಷಕ ಸುಗಂಧಿತ ತರು, ಲತೆ, ಹೂಗಳನ್ನ ಬೆಳೆಸಿದೆ. ಅರಳಿಸಿದೆ. ಇವುಗಳ ಹಿರಿಮೆಯನ್ನು ವೈಶಿಷ್ಟ್ಯವನ್ನು ಮನಗಾಣಿಸಿಕೊಡುವ ಕಾಯಕವನ್ನು ರತ್ನತ್ರಯ ಪ್ರಕಾಶನ ಕಳೆದ ಕೆಲವು ವರ್ಷಗಳಿಂದ ಮಾಡುತ್ತಿದೆ.

ನಮ್ಮ ಪ್ರಕಾಶನ ಈವರೆಗೆ ಈ ಕ್ಷೇತ್ರಕ್ಕೆ ಸಂಬಂಧಿಸಿದಂತೆ ಸುಮಾರು ಎಂಬತ್ತು ಕೃತಿಗಳನ್ನು ಪ್ರಕಟಿಸಿದೆ. ಈ ಕೃತಿರಾಶಿಯಲ್ಲಿ ವಿವಿಧ ಗಾತ್ರದ, ವಿವಿಧ ಲೇಖಕರ ಕೃತಿಗಳು ಸೇರಿವೆ. "ರತ್ನಾಕರ ವೈಭವ", 'ಪುಣ್ಯಾಸ್ರವ' 'ಸಿದ್ಧಾಂತಾಮೃತ' ದಂತಹ ಹೆಬ್ಬೊತ್ತಿಗೆಗಳನ್ನು ನಾವು ಪ್ರಕಟಿಸಲು ಸಾಧ್ಯವಾಗಿರುವುದು ಹಲವರ ಬೆಂಬಲದಿಂದ. ಕರ್ನಾಟಕದ ಎಲ್ಲ ಜೈನ ಭಟ್ಟಾರಕರು, ಧರ್ಮಾಧಿಕಾರಿಗಳು, ಶ್ರಾವಕ ಸಮೂಹ ನಮ್ಮ ಪ್ರಕಟಣೆಗಳಿಗೆ ಪ್ರೋತ್ಸಾಹ ಕೊಟ್ಟಿದ್ದಾರೆ. ಸಾಹಿತ್ಯಾಸಕ್ತರಾದ ಓದುಗರು, ವಿಶ್ವವಿದ್ಯಾಲಯಗಳ ಗ್ರಂಥಪಾಲಕರು ನಮ್ಮ ಪ್ರಕಟಣೆಗಳನ್ನ ಕೊಂಡು ಬೆನ್ನು ತಟ್ಟಿದ್ದಾರೆ.

‘ರಾಜಸ್ಥಾನದ ಜೈನ ದೇವಾಲಯಗಳು’ ನಮ್ಮ ಈಚಿನ ಹೆಮ್ಮೆಯ ಪ್ರಕಟಣೆಗಳಲ್ಲೊಂದು. ಈ ಕೃತಿಯ ಲೇಖಕರಾದ ಡಾ. ಎಸ್.ಪಿ. ಪದ್ಮಪ್ರಸಾದ್ ಕನ್ನಡ ಸಾಹಿತ್ಯದ ಗಂಭೀರ ಓದುಗರಿಗೆ ಪರಿಚಿತರು. ಸುಮಾರು ಮೂವತ್ತು ಕೃತಿಗಳ ಲೇಖಕರಾದ ಶ್ರೀಯುತರು ಈಚೆಗೆ ಸ್ವತಃ ರಾಜಸ್ಥಾನಕ್ಕೆ ಹೋಗಿ ಬಂದು ಅಲ್ಲಿ ತಾವು ಕಂಡ ಜೈನ ದೇವಾಲಯಗಳ ಬಗ್ಗೆ ಲಲಿತವೂ ಹೃದಯಸ್ಪರ್ಶಿಯೂ ಆದ ಶೈಲಿಯಲ್ಲಿ ಇಲ್ಲಿ ವಿವರಿಸಿದ್ದಾರೆ. ಇದಕ್ಕಾಗಿ ಹಲವು ಆಕರ ಗ್ರಂಥಗಳನ್ನು ಅವರು ಅವಲೋಕಿಸಿದ್ದಾರೆ. ತುಂಬ ಪರಿಶ್ರಮಪಟ್ಟು ಈ ಸಚಿತ್ರ ಕೃತಿಯನ್ನು ರಚಿಸಿ ನಮ್ಮ ಪ್ರಕಾಶನದ ಮೂಲಕ ಪ್ರಕಟಣೆಗೆ ನೀಡಿದ್ದಾರೆ.

‘ಭಾರತೀಯ ಇತಿಹಾಸ ಅನುಸಂಧಾನ ಪರಿಷತ್’ (ಐ.ಸಿ.ಹೆಚ್.ಆರ್)ನ ಮಾಜಿ ಅಧ್ಯಕ್ಷರೂ ಅಂತಾರಾಷ್ಟ್ರೀಯ ಖ್ಯಾತಿಯ ಇತಿಹಾಸಜ್ಞರೂ ಆದ, ಪ್ರೊ|| ಡಾ. ಎಸ್. ಶೆಟ್ಟರ್ ಅವರ ಮುನ್ನುಡಿ ಈ ಕೃತಿಗೊಂದು ಶೋಭೆ ತಂದಿದೆ. ಬಿಡುವು ಮಾಡಿಕೊಂಡು ಹಸ್ತಪ್ರತಿಯನ್ನವಲೋಕಿಸಿ ಮುನ್ನುಡಿಯನ್ನು ಬರೆದುಕೊಟ್ಟ ಅವರಿಗೂ ಅಂದವಾಗಿ ಮುದ್ರಿಸಿಕೊಟ್ಟ ಪಿ. ಸತ್ಯಶ್ರೀ ಪ್ರಿಂಟರ್ಸ್ (ಪ್ರೈ.) ಲಿ., ಬೆಂಗಳೂರು ಇವರಿಗೂ ನಾವು ಕೃತಜ್ಞರು.

೧೫.೨.೨೦೦೨ ಜಯಪದ್ಮ ಆ. ನಾ.
ಚಂದ್ರಕೀರ್ತಿ

ರತ್ನತ್ರಯ ಪ್ರಕಾಶನ
ಕುವೆಂಪು ನಗರ, ಮೈಸೂರು–೨೩

ಚಿತ್ರ ಸೂಚಿ

ಚಿತ್ರ ೧ – ಕೋಟೆಯಲ್ಲಿನ ಜೈನ ದೇವಸ್ಥಾನ – ಜೈಸಲ್ಮೇರ್ ೭
ಚಿತ್ರ ೨ – ದೇವಸ್ಥಾನದ ತೋರಣ ೭
ಚಿತ್ರ ೩ – ಅಮರಸಾಗರ – ಜಿನಾಲಯದ ಮುಂಭಾಗ ೧೦
ಚಿತ್ರ ೪ – ಲೋದುರ್ವಾ – ಜೈನ ಮಂದಿರದ ಮುಂಭಾಗದಲ್ಲಿಯ ತೋರಣ ೧೩
ಚಿತ್ರ ೫ – ಲೋದುರ್ವಾ – ಎರಡು ಮಂದಿರ ಭಾಗಗಳ ನಡುವೆ ಕಾಣುವ ಕಲ್ಪವೃಕ್ಷ ಹಾಗೂ ಅದರ ಆವರಣ ೧೪
ಚಿತ್ರ ೬ – ಲೋದುರ್ವಾ ಜಿನಾಲಯಗಳು ೧೫
ಚಿತ್ರ ೭ – ಲಂಪಟ ದಿವಾನ ಸಾಲಿಂ ಸಿಂಗ್ ೧೮
ಚಿತ್ರ ೮ – ಋಷಭದೇವ ಮಂದಿರ – ಹೊರನೋಟ ೨೫

ಚಿತ್ರ ೯– ರಾಣಕ್‌ಪು ರ–ವೃಷ್ಟ.ಬನಾಥ ಜಿನಾಲ ರು ದ ಮುಂಬಾಗ ದ ಸ ಮೀಪ ದೃಶ್ಯ ೨೬
ಚಿತ್ರ ೧೦ ರಾಣಕ್‌ಪು ರ–ಋಷ್ಟ.ಬ ದೇವ ಮ ಂದಿರ ದ ಸ್ತಂಭವಿನ್ಯಾ ಸ ದ
ಕಿಲ ತ್ತು ಮ ದರಿಗ ಳು ೨೭
ಚಿತ್ರ ೧೧ ಋಷ.ಬದೇವ ಮ ಂದಿರ ದ ಪಿ ೀಘನಸು ಮ ಂಟಪ ದ ಮು ಖ
ಗು ಮ್ಮಟದ ಲ್ಲಿನ ಅದ್ಭು ತ ವಿನ್ಯಾ ಸ ೨೮
ಚಿತ್ರ ೧೨ ಗು ಮ್ಮಟದ .ಬು ವನೇಶ್ವರಿಯ ಲ್ಲಿನ ಮ ನಮೋಹ ಕ ಕು ಸು ರಿ
ಕಿ ತ್ತನ ೩೦
ಚಿತ್ರ ೧೩ ನಾಗ ಡಿಯು ನ ಹ ನಾಗ ಊಪೀಣ ವಾದಕಿ ೩೧
ಚಿತ್ರ ೧೪ ಸಹ ಸ್ರಪ ಣಿಪಾರ್ಶ್ವನಾಥ ನ ಉಬ್ಬು ಶಿಲ್ಪ
೩೨
ಚಿತ್ರ ೧೫ ಪಾರ್ಶ್ವನಾಥ ದೇಗುಲ ದ ಹ ೊರು ಮ್ಮ ವಿನ್ಯಾ ಸ ೩೨
ಚಿತ್ರ ೧೬ ರಾಣಕಪು ರ ದ ಪಾರ್ಶ್ವನಾಥ ಜಿನಾಲ ರು ದಲ್ಲಿನ ಮ ೂರ್ತಿ ೩೪
ಚಿತ್ರ ೧೭ ಮ ೌಂಟ್ ಅಬೂ–ದಿಲ್‌ವಾಡಾ ಮ ಂದಿರ ಗಳ ಸಮು ಚ್ಛ ೩೯
ಚಿತ್ರ ೧೮ ಮ ೌಂಟ್ ಅಬ –ದ್ವಾರಾ ಮ ಂದಿರ ದ ಪ್ರ ವೇಶ ದ್ವಾರ ೪೧
ಚಿತ್ರ ೧೯ ಮ ೌಂಟ್ ಅಬೂ– ವಿಮ ಲವಸಹಿ ಮ ಂದಿರ ದ ಒಂದು ಒಳ ನೋಟ ೪೩
ಚಿತ್ರ ೨೦ ಮ ೌಂಟ್ ಅಬೂ–ವಿಮ ಲ ವಸಹಿ ಮ ಂದಿರ ದ
ಸು ತ್ತುಲ ರು ದ ಒಂದು ನೋಟ ೪೪
ಚಿತ್ರ ೨೧ ವಿಮ ಲವ ಸಹಿ ಮ ಂದಿರ –ಸ ಮ ವಸರ ಣದ ಕಿತ್ತನ ೪೬
ಚಿತ್ರ ೨೨ ವಿಮ ಲವ ಸಹಿ ಮ ಂದಿರ –ಯ ಕ್ಷಿ ಅಂಬಿಕೇಶ್ವರಿ ೪೭
ಚಿತ್ರ ೨೩ ತೀರ್ಥಂಕ ರ ಪ ಂಚಕಲ್ಯಾಣ ದ ಕಿತ್ತನ–ಒಂದು .ಬು ವನೇಶ್ವರಿಯಲ್ಲಿ ೪೮
ಚಿತ್ರ ೨೪ ವಿಮ ಲವ ಸಹಿ ಮ ಂದಿರ : .ಬು ವನೇಶ್ವರಿಯ ಲ್ಲಿನ ಪ ದ್ಮಾ ವತಿ ಯಕ್ಷಿ ೫೦
ಚಿತ್ರ ೨೫ ಶಿ ರು ತ ೋರ ಣವೋ ?, ಕಲ ೆರು ತ ೋರ ಣವೋ ? ೫೧
(ದಿಲ್‌ವಾಡಾ ಮ ಂದಿರ ಗಳು, ಮೌಂಟ್ ಅಬ)
ಚಿತ್ರ ೨೬ ಲು ಣಾ ವ ಸಹಿ ಮಂದಿರ ದ ಒಂದು ಒಳ ನೋಟ ೫೫
ಚಿತ್ರ ೨೭ ಗ ಜಶಾಲ ೆ-ಲು ಣಾವ ಸಹಿ ಮ ಂದಿರ ೫೭
ಚಿತ್ರ ೨೮ ಲು ಣಾವ ಸಹಿ ಮ ಂದಿರ ದ ಗ.ಬಗು ಡಿಯ ಹೊರ .ಬಾಗ ದಲ್ಲಿಯ ಪ
ದೇ ವಮು ಂಟಪ –'ದೇರಾಣಿರಾ ಗೋ ಖ ಾ' ೫೮
ಚಿತ್ರ ೨೯ ಚ ತು ರ್ಮು ಖ ಪಾರ್ಶ್ವನಾಥ ಮ ಂದಿರ ೬೧
ಚಿತ್ರ ೩೦ ಕೀ ರ್ತಿ ಸ್ಥ ಭ –ಚಿತ್ತೋ ಡ ಗ.ಡ ೬೭
ಚಿತ್ರ ೩೧ ಚಿತ್ತೋ ಡ ಗ.ಡ–ಕೀರ್ತಿಸ್ತಂಭ ದ ಸಮೀ ಪ ದೃಶ್ಯ ೬೮
ಚಿತ್ರ ೩೨ ಚಿತ್ತೋ ಡ್ ಗ.ಡ : ಕೀ ರ್ತಿಸ್ತಂಭ ಮತ್ತು ಅದ ರ ಪಕ್ಕ ದ
ಮಹಾ ವೀ ರ ಜಿನ ಮ ಂದಿರ ೭೦
ಚಿತ್ರ ೩೩ ಸ ತ್ತಾಯಿ ೕಸ್ ದೇವ್ರೋ ಹಾ ಮ ಂದಿರ – ಚಿತ್ತೋ ಡ್ ಗ.ಡ್ ೭೧

ಚಿತ್ರ ೩೪ ಸೋನಿಜೀ ಕೀ ನಸಿಯಾ ಜೈನರ ಗೋಲ್ಡನ್ ಟೆಂಪಲ್, ಅಜ್ಮೀರ್ ೭೪
ಚಿತ್ರ ೩೫ ಅಜ್ಮೀರ್ : ಜಿನ ಮಂದಿರದ ಮಾನಸ್ತಂಭದ ವೇದಿಕೆ ೭೫
ಚಿತ್ರ ೩೬ ಚೂಲಗಿರಿ–ತೀರ್ಥಂಕರರ ಗುಡಿಗಳು ೭೮
ಚಿತ್ರ ೩೭ ಚೂಲಗಿರಿ ಪರ್ವತದ ಮೇಲೆ ಮಹಾವೀರ ಸ್ವಾಮಿ ೭೮
(ಮುಂದೆ ಕರ್ನಾಟಕದ ಯಾತ್ರಿಕರಿದ್ದಾರೆ)
ಚಿತ್ರ ೩೮ ಮಹಾವೀರ್ ಜೀ– ಗರ್ಭಗುಡಿಯಲ್ಲಿನ ಮಹಾವೀರ ಮೂರ್ತಿಗಳು ೮೧
ಚಿತ್ರ ೩೯ ರಾಜಸ್ಥಾನದ ನಕಾಶೆ ೮೫

ವರ್ಣಚಿತ್ರ

೧. ಮೌಂಟ್ ಆಬೂ – ವಿಮಲಶಾಹಿ ಮಂದಿರದ ರಂಗಮಂಟಪದ ಸಮೀಪ ದೃಶ್ಯ.
೨. ಮೌಂಟ್ ಆಬೂ– ಲೂಣವಸಾಹಿ ಮಂದಿರದ ಒಂದು ಒಳನೋಟ
೩. ಮೌಂಟ್ ಆಬೂ– ವಿಮಲವಸಾಹಿ ಮಂದಿರದ ಒಂದು ಒಳನೋಟ
೪. ರಾಣಕಪುರ– ಪೃಷ್ಠಭಾಗದ ಮಂದಿರದ ಒಂದು ದೃಶ್ಯ.
೫. ಚಿತ್ತೋಡಗಢ– ಕೀರ್ತಿಸ್ತಂಭದ ಸಮೀಪ ದೃಶ್ಯ.
೬. ರಾಣಕಪುರ– ಪೃಷ್ಠಭಾಗದ ಮಂದಿರದ ರಂಗಮಂಟಪದ ಒಂದು ದೃಶ್ಯ.

ಮೌಂಟ್ ಆಬೂ - ವಿಮಲವಸಾಹಿ ಮಂದಿರದ ರಂಗಮಂಟಪದ ಸಮೀಪ ದೃಶ್ಯ

ಮೌಂಟ್ ಆಬೂ - ಲುಣಾ ವಸಾಹಿ ಮಂದಿರದ ರಂಗಮಂಟಪದ ಭುವನೇಶ್ವರಿ

ಮೌಂಟ್ ಆಬೂ - ವಿಮಲವಸಾಹಿ ಮಂದಿರದ ಒಂದು ಒಳನೋಟ

ರಾಣಕ್‌ಪುರ - ವೃಷಭದೇವ ಮಂದಿರದ ಒಂದು ದೃಶ್ಯ

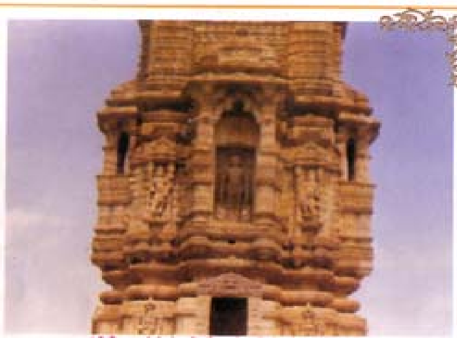

ಚಿತ್ತೋಡಗಢ: ಕೀರ್ತಿಸ್ತಂಭದ ಸಮೀಪದೃಶ್ಯ

ರಾಣಕ್‌ಪುರ - ರಿಷಭ್‌ದೇವ್ ಮಂದಿರದ ರಂಗಮಂಟಪದ ಒಂದು ದೃಶ್ಯ

೧. ರಾಜಸ್ಥಾನಕ್ಕೆ ಪ್ರವೇಶ

ರಾಜಸ್ಥಾನವೆಂದರೆ–ಮರುಭೂಮಿ, ಒಣಪ್ರದೇಶ ಎಂಬ ಕಲ್ಪನೆಯಲ್ಲಿರುವವರೇ ಹೆಚ್ಚು. ನಮ್ಮದೇ ದೇಶದ ಬಗ್ಗೆ ನಮಗಿರುವ ಅಜ್ಞಾನಕ್ಕೆ ಇದೊಂದು ಉದಾಹರಣೆಮಾತ್ರ.

ರಾಜಸ್ಥಾನ ನಮ್ಮ ದೇಶದ ಬಹುಶಃ ಅತ್ಯಂತ ದೊಡ್ಡ ರಾಜ್ಯ. ಮೂವತ್ತೊಂದು ಜಿಲ್ಲೆಗಳನ್ನು ಹೊಂದಿರುವ ಈ ರಾಜ್ಯದ ವಿಸ್ತೀರ್ಣ ಮೂರು ಲಕ್ಷದ ನಲವತ್ತೆರಡು ಸಾವಿರದ ಎರಡುನೂರಾ ಮೂವತ್ತೊಂಬತ್ತು (೩,೪೨,೨೩೯) ಕಿಲೋಮೀಟರುಗಳಷ್ಟು. ಇದು ಭಾರತದ ವಾಯುವ್ಯ ಸರಹದ್ದಿನ ರಾಜ್ಯ. ಈ ರಾಜ್ಯದ ಪಶ್ಚಿಮ–ವಾಯುವ್ಯ ದಿಕ್ಕಿನಲ್ಲಿ ಅಂದರೆ ಜೈಸಲ್ಮೇರ್‌ನಿಂದ ಸುಮಾರು ೬೦. ಕಿ. ಮೀಗಳಷ್ಟು ಮುಂದೆ ಪಾಕಿಸ್ತಾನದ ಗಡಿರೇಖೆ ಹಾದುಹೋಗುತ್ತದೆ. ಉತ್ತರಕ್ಕೆ ಪಂಜಾಬ್ ರಾಜ್ಯ, ಈಶಾನ್ಯಕ್ಕೆ ಹರಿಯಾಣಾ, ಪೂರ್ವಕ್ಕೆ ಉತ್ತರಪ್ರದೇಶ, ಆಗ್ನೇಯ ಮತ್ತು ದಕ್ಷಿಣದಲ್ಲಿ ಮಧ್ಯಪ್ರದೇಶ ಬರುತ್ತವೆ. ನೈರುತ್ಯ ಹಾಗೂ ದಕ್ಷಿಣ ದಿಕ್ಕುಗಳಲ್ಲಿ ಗುಜರಾತ್ ರಾಜ್ಯವು ತಾಗಿಕೊಂಡಿದೆ.

ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯ ಪೂರ್ವದಲ್ಲಿ, ಇಂದಿನ ರಾಜಸ್ಥಾನ ರಾಜ್ಯ ರೂಪುಗೊಳ್ಳುವುದಕ್ಕೆ ಮುನ್ನ ಈ ರಜಪೂತಾನ ಪ್ರದೇಶದಲ್ಲಿ ಇಪ್ಪತ್ತೇಳು ಸಂಸ್ಥಾನಗಳಿದ್ದವು. ಮೇವಾಡ, ಮಾರವಾಡ, ಜೈಪುರ, ಜೈಸಲ್ಮೇರ, ಬಿಕಾನೀರ್, ಆಳ್ವಾರ್, ಪೋಖರಣ್ ಇತ್ಯಾದಿಯಾದ ಈ ಎಲ್ಲ ಸಂಸ್ಥಾನಗಳಲ್ಲೂ ವೈದಿಕ ಸಂಸ್ಕೃತಿಯ ಜೊತೆಜೊತೆಗೇ ಜೈನ ಸಂಸ್ಕೃತಿಯೂ ಕನಿಷ್ಠ ಸಾವಿರದನ್ನೂರು ವರ್ಷಗಳಿಂದ ಬೆಳೆದು ಬಂದಿದೆ. ರಜಪೂತ ಕ್ಷಾತ್ರ ಸಂಸ್ಕೃತಿಯೂ ಇದೇ ನೆಲದ್ದು.

ಈ ರಾಜ್ಯದ ಮೂವತ್ತೊಂದು ಜಿಲ್ಲೆಗಳ ಪೈಕಿ ಕೇವಲ ನಾಲ್ಕು ಜಿಲ್ಲೆಗಳು ಮಾತ್ರ ಮರುಭೂಮಿ ಹೊಂದಿವೆ (ಜೈಸಲ್ಮೇರ್, ಬಿಕಾನೀರ್ ಇತ್ಯಾದಿ). ರಾಜಸ್ಥಾನದ ಮಧ್ಯಭಾಗದಲ್ಲಿ ಅರಾವಳಿ ಪರ್ವತಗಳ ಸಾಲು ಹಾದು ಹೋಗಿದೆ. ಪರ್ವತರಾಜಿಯ ಒಂದು ಪಾರ್ಶ್ವ ಸಾಕಷ್ಟು ಹಸಿರು ಫಲವತ್ತತೆಗಳಿಂದ ನಳನಳಿಸುತ್ತಿದ್ದರೆ ಮತ್ತೊಂದು ಪಾರ್ಶ್ವದಲ್ಲಿ ಮರುಭೂಮಿ ಪ್ರದೇಶವಿದೆ. ಜೋಧಪುರ ಸಂಸ್ಥಾನವೂ ಸ್ವಲ್ಪಮಟ್ಟಿಗೆ ಮರುಭೂಮಿ ಪ್ರದೇಶವೇ. ಆದರೆ ಅಲ್ಲಿನ ನೆಲದಲ್ಲಿ ಮರಳಿನೊಂದಿಗೆ ಮಣ್ಣೂ ಸಾಕಷ್ಟಿದೆ. ಹೀಗಾಗಿ ಕೆಲವು ಧಾನ್ಯದ ಬೆಳೆಗಳು ಅಲ್ಲಿ ಬೆಳೆಯುತ್ತವೆ. ಇದಕ್ಕಿಂತ ಹೆಚ್ಚು ಮರಳುಗಾಡಾಗಿರುವ ಜೈಸಲ್ಮೇರ್ ಪಟ್ಟಣದ ಆಸುಪಾಸಿನಲ್ಲಿ ಒಂದಷ್ಟು ಮಳೆಯಾಗುತ್ತದೆ. ಅಲ್ಲಿ ಬಜ್ರಾದಂಥ ಬೆಳೆಗಳು ಬೆಳೆಯುತ್ತವೆ. ಕುರಿ ಸಾಕಣೆಯ ಮೂಲಕ ಜನ ಬದುಕುತ್ತಾರೆ. ಇಲ್ಲಿಂದ ಇನ್ನೂ ದೂರ ಹೋದರೆ ಪೂರ್ಣ ಮರಳುಗಾಡು. ಇದೇ ಥಾರ್ ಮರುಭೂಮಿ.

ಇಂಥ ರಾಜಸ್ಥಾನ ಒಂದು ರಂಗುರಂಗು ರಾಜ್ಯ. ಇಲ್ಲಿಂದ ಹೊರಟು ಬಂದು ದೇಶದ ಎಲ್ಲೆಡೆ ಹರಡಿಕೊಂಡಿರುವ ಮಾರವಾಡಿಗಳು ನಾವಿದ್ದಲ್ಲಿಯೇ ರಾಜಸ್ಥಾನದ ಸೊಗಸನ್ನು ತಂದುಕೊಡುತ್ತಾರೆ. ಅವರ ಧಾರ್ಮಿಕ ಶ್ರದ್ಧೆ ಮತ್ತು ಲೌಕಿಕ ಜಾಣತನ ಎರಡೂ ಮೆಚ್ಚತಕ್ಕಂಥಾದ್ದು.

ಈ ರಾಜಸ್ಥಾನದ ಮೂಲಕವೇ ಅರಬ್ಬರು, ಮೊಘಲರು ಈ ದೇಶವನ್ನು ಪ್ರವೇಶಿಸಿದ್ದು. ಭಾರತೀಯ ಸಂಸ್ಕೃತಿಯ ಮೇಲೆ, ಜನರ ಶಾಂತಿಯ ಮೇಲೆ ಪದೇ ಪದೇ ಆಕ್ರಮಣ ಮಾಡಿದ್ದು. ಆಶ್ಚರ್ಯ ಮತ್ತು ಹೆಮ್ಮೆಯ ಸಂಗತಿ ಎಂದರೆ ಇಂಥ ಎಲ್ಲ ಆಕ್ರಮಣಗಳನ್ನೂ ಎದುರಿಸಿಯೂ ಕೂಡ ರಾಜಸ್ಥಾನದಲ್ಲಿ (ಭಾರತದ ಉಳಿದ ಭಾಗದಲ್ಲಿ ಹೇಗೋ ಹಾಗೆ) ಭಾರತೀಯ ಧರ್ಮ, ಸಂಸ್ಕೃತಿಗಳು ಉಳಿದು ಬಂದವು. ಇದರ ಪರಿಣಾಮವಾಗಿಯೇ ನಾವಿಂದೂ ಸಹ ಈ ವಿಸ್ತಾರದ ನಾಡಿನಲ್ಲಿ ಅನೇಕ ಭವ್ಯ ದೇಗುಲಗಳನ್ನು ಕಾಣಬಹುದಾಗಿದೆ.

ರಾಜಸ್ಥಾನದಲ್ಲಿನ ದೇಗುಲಗಳ ಪೈಕಿ ಜೈನ ಮಂದಿರಗಳೂ ಸಹ ಸಾಕಷ್ಟು ಸಂಖ್ಯೆಯಲ್ಲಿವೆ. ಇವುಗಳ ಪೈಕಿ ರಾಜಸ್ಥಾನಕ್ಕೆ ವಿಖ್ಯಾತಿಯನ್ನು ತಂದುಕೊಟ್ಟಿರುವ ಜಿನಮಂದಿರಗಳಿವೆ. ಇಡೀ ಭಾರತದ ಜೈನರಿಗೆ ದರ್ಶನೀಯವಾಗಿರುವ ಮಂದಿರಗಳೂ ಸಾಕಷ್ಟಿವೆ.

ರಾಜಸ್ಥಾನದಲ್ಲಿನ ಜಿನಮಂದಿರಗಳ ಒಂದು ಸ್ಥೂಲ ಪರಿಚಯ ಮಾಡಿಕೊಡುವುದು ಈ ಪುಟ್ಟ ಪುಸ್ತಕದ ಗುರಿ. ಪ್ರಮುಖ ಜಿನಮಂದಿರಗಳನ್ನು ಇಲ್ಲಿ ವಿಶೇಷವಾಗಿ ಗಮನದಲ್ಲಿರಿಸಿಕೊಂಡು ವಿವರಿಸಲಾಗಿದೆ. ಆಧುನಿಕ ಜಿನಮಂದಿರಗಳತ್ತ ಲಕ್ಷ್ಯ ನೀಡಿರುವುದು ಕಡಿಮೆ. ಈ ವಿಸ್ತಾರದ ರಾಜ್ಯದಲ್ಲಿರುವ ಕಲಾತ್ಮಕ ಜಿನಮಂದಿರಗಳ ಪರಿಚಯ ಇಲ್ಲಿನ ಉದ್ದೇಶ.

ಇದು ಪುರಾತತ್ವಶಾಸ್ತ್ರಜ್ಞನ ಅಥವಾ ವಾಸ್ತುಶಿಲ್ಪಿಯ ಪರಿಣತ ತಿಳಿವಳಿಕೆಯ ಕೃತಿಯಲ್ಲ. ಕಲೆಯನ್ನು ಕಂಡು ಆಸ್ವಾದಿಸಬಲ್ಲ ಜಿನಧರ್ಮಿಯೊಬ್ಬನ ಪ್ರವಾಸ ಕಥನ. ಇದರ ಗುರಿಯೂ ಅಷ್ಟೆ – ಸಾಮಾನ್ಯ ಓದುಗರು. ಇತಿಹಾಸ ತಥ್ಯಗಳ ಬಗ್ಗೆ ಹೆಚ್ಚು ಬಲ್ಲವರಿಗೆ ಇದರಲ್ಲಿ ತುಂಬ ಕೊರತೆ ಕಂಡೀತು. ಅಂಥವರಿಗೆ ಹೇಗೂ ಇಂಗ್ಲೀಷಿನಲ್ಲಿ ದೊಡ್ಡ ದೊಡ್ಡ ಹೊತ್ತಿಗೆಗಳಿವೆ. ಈ ಪ್ರಮುಖ ಜಿನಮಂದಿರಗಳ ಸಾಮಾನ್ಯ ಪರಿಚಯವನ್ನಾದರೂ ಕನ್ನಡದಲ್ಲಿ ತಿಳಿಯಬೇಕೆಂಬ ಆಸಕ್ತರ ಕುತೂಹಲವನ್ನು ಹೆಚ್ಚಿಸುವುದು (ತಣಿಸುವುದಲ್ಲ) ಈ ಕೃತಿಯ ಆಶಯ.

೨. ರಾಜಸ್ಥಾನದಲ್ಲಿ ಜೈನಧರ್ಮ

ರಾಜಸ್ಥಾನದಲ್ಲಿ ಜೈನಧರ್ಮ ಬಹಳ ಹಿಂದಿನಿಂದಲೇ ತಳವೂರಿತ್ತು. 'ಅಶೋಕನ ಮೊಮ್ಮಗನಾದ ಸಾಮ್ರಾಟ ಸಂಪ್ರತಿಯು (ಕ್ರಿ. ಪೂ. ೨೨೦) ಜೈನಧರ್ಮವನ್ನು ಸ್ವೀಕರಿಸಿ ಅದರ

ಪ್ರಚಾರಕ್ಕಾಗಿ ಹಲವು ಕಡೆಗಳಿಗೆ ಪ್ರಚಾರಕರನ್ನು ಕಳುಹಿಸಿಕೊಟ್ಟನು. ರಾಜಸ್ಥಾನದಲ್ಲಿಯು ಹಲವು ಕಟ್ಟಡಗಳು (ಜಿನಮಂದಿರಗಳು ?) ಇವನ ಕಾಲದವುಗಳೆಂದು ಹೇಳಲಾಗುತ್ತದೆ.'[1]

ಆದರೆ ಆ ಕಾಲದಲ್ಲಿ ಸಂಪ್ರತಿ ನಿರ್ಮಿಸಿದ ಕಟ್ಟಡಗಳು ಇನ್ನೂ ಹಾಗೇ ಉಳಿದಿರಲಿಕ್ಕಿಲ್ಲ. ಬಹುಶಃ ಅವು ನಾಶವಾಗಿ ಆ ಜಾಗದಲ್ಲಿ ಹೊಸದನ್ನು ಅನುಯಾಯಿಗಳು ಕಟ್ಟಿರಬಹುದು. ಅಲ್ಲದೆ ಅಷ್ಟು ಹಿಂದೆ ದೇವಾಲಯ ನಿರ್ಮಾಣ ಸಂಸ್ಕೃತಿ ಇನ್ನೂ ಅಷ್ಟಾಗಿ ಬೆಳೆದಿರಲಿಲ್ಲ. ಸಂಪ್ರತಿ ನಿರ್ಮಿಸಿದ್ದು ಪ್ರವಚನ ಮಂದಿರಗಳು, ಪ್ರಾರ್ಥನಾ ಮಂದಿರಗಳು ಅಥವಾ ತ್ಯಾಗಿ ನಿವಾಸಗಳಾಗಿದ್ದಿರಬಹುದು.

ಅದೇನೇ ಇದ್ದರೂ ಕ್ರಿ. ಪೂ. ಮೂರನೆಯ ಶತಮಾನಕ್ಕಾಗಲೇ ರಾಜಸ್ಥಾನದಲ್ಲಿ ಜೈನ ಸಂಸ್ಕೃತಿಯ ಪ್ರಚಾರ ನಡೆಯುತ್ತಿತ್ತೆಂಬುದು ಗಮನಾರ್ಹ ಸಂಗತಿಯಾಗಿದೆ.

ಕ್ರಿ.ಶ. ಎಂಟನೆಯ ಶತಮಾನದ ವೇಳೆಗಾಗಲೇ ರಾಜಸ್ಥಾನದಲ್ಲಿ ಶ್ವೇತಾಂಬರರ ಪ್ರಭಾವ ದೊಡ್ಡದಾಗಿತ್ತು. ಹತ್ತನೆಯ ಶತಮಾನದಲ್ಲಿ ಜಿನೇಶ್ವರಸೂರಿ ಇವರನ್ನು ವಾದದಲ್ಲಿ ಸೋಲಿಸಿದನು. 'ಮೇವಾಡದಲ್ಲಿಯು ಚೈತ್ಯವಾಸಿ (ಶ್ವೇತಾಂಬರರು)ಗಳ ಪ್ರಾಬಲ್ಯ ಬಹಳ ಇದ್ದಿತು. ಇವರ ವಿರುದ್ಧ ಜಿನೇಶ್ವರ ಸೂರಿಯ ಶಿಷ್ಯನಾದ ಜಿನವಲ್ಲಭನು ಬಹಳ ಹೋರಾಡಿದನು. ತನ್ನ ಸಂಘದ ಪಟ್ಟಾವಲಿಯಲ್ಲಿ ಇವನು ಚೈತ್ಯವಾಸಿಗಳ ಶಿಥಿಲಾಚಾರವನ್ನೂ ಸೂತ್ರವಿರುದ್ಧ ಪ್ರವೃತ್ತಿಯನ್ನು ಚೆನ್ನಾಗಿ ಖಂಡಿಸಿದ್ದಾನೆ. ಚಿತ್ತೂರಿನ ಶ್ರಾವಕರು ಭಗವಾನ್ ಮಹಾವೀರನ ಮಂದಿರವನ್ನು ಕಟ್ಟಿಸಿ ಅದರ ಗರ್ಭಗೃಹದ ಒಂದು ಕಂಬದ ಮೇಲೆ, ಪೀಠದ ಮೇಲೆ ಹೇಳಿದ ಪಟ್ಟಾವಲಿಯೊಳಗಿನ ನಲವತ್ತು ಪದ್ಯಗಳನ್ನು ಕೆತ್ತಿಸಿದ್ದಾರೆ. ಜಿನವಲ್ಲಭ ಸೂರಿಯ ಈ ಪ್ರಯತ್ನವು ಬಹಳ ಚೆನ್ನಾಗಿದ್ದಿತು. ಆದರೆ ಇದನ್ನು ಕಂಡು ಚೈತ್ಯವಾಸಿಗಳಿಗೆ ಸಹನವಾಗಲಿಲ್ಲ. ಅವರು ಐದು ನೂರು ಜನರ ಗುಂಪನ್ನು ಕಟ್ಟಿಕೊಂಡು ಬಂದು ಮಂದಿರದ ಮೇಲೆ ದಾಳಿಯನ್ನು ಮಾಡಿದರು. ಆದರೆ ಅ ಕಾಲದ ಮಹಾರಾಣಾನು ಈ ಹೀನಕೃತ್ಯವನ್ನು ತಡೆದನು.'[2]

ಇದು ಹತ್ತನೆಯ ಶತಮಾನದಲ್ಲಾಗಲೇ ರಾಜಸ್ಥಾನದಲ್ಲಿ ದಿಗಂಬರ ಶ್ವೇತಾಂಬರ

---

೧. ಮಿರ್ಜಿ ಅಣ್ಣಾರಾಯ : 'ಜೈನ ದರ್ಪಣ' (ತೃ. ಮು. ೧೯೯೭) ಪು. ೯೧. ಪ್ರ:ಶಾಂತಿ ಸೇವಾ ಸದನ, ಸೇಡಬಾಳ.
೨. ಅದೇ. ಪು. ೭೬

ಸಂಪ್ರದಾಯಗಳೆರಡೂ ಬೇರೆಯಾಗಿ ನಿಂತಿದ್ದವೆಂಬುದನ್ನೂ ಅವುಗಳ ನಡುವೆ ಘರ್ಷಣೆಯಾಗುತ್ತಿತ್ತೆಂಬುದನ್ನೂ ಸೂಚಿಸುತ್ತದೆ.

ರಾಜಸ್ಥಾನದಲ್ಲಿ ಜೈನರು ರಾಜರಾಗಿ ಆಳಲಿಲ್ಲ. ಆಳಿದವರೆಲ್ಲ ಹಿಂದೂ ರಜಪೂತ ವಂಶಸ್ಥರೇ. ಆದರೆ ಅವರೆಲ್ಲ ಜೈನಧರ್ಮವನ್ನು ಆದರಿಸಿದರು, ಪ್ರೋತ್ಸಾಹಿಸಿದರು. ಜೈನರನ್ನು ತಮ್ಮ ಮಂತ್ರಿಗಳಾಗಿ ಇರಿಸಿಕೊಂಡರು. ಇದರ ಫಲವಾಗಿ ರಾಜಸ್ಥಾನದ ಉದ್ದಗಲಕ್ಕೂ, ಮರುಭೂಮಿಯಲ್ಲೂ ಕೂಡ, ಸುಂದರ ಕಲಾತ್ಮಕ ಜಿನಮಂದಿರಗಳು ತಲೆ ಎತ್ತಿ ನಿಂತಿವೆ. ಶತಶತಮಾನಗಳಾದರೂ ಇಂದಿಗೂ ಹಾಗೇ ನಿಂತಿವೆ ಕೂಡ.

೩. ಜೈಸಲ್ಮೇರದ ಜಿನಮಂದಿರಗಳು

ನಮ್ಮ ಪ್ರವಾಸವನ್ನು ಜೈಸಲ್ಮೇರ್‌ನಿಂದ ಆರಂಭಿಸೋಣ. ಜೈಸಲ್ಮೇರ್ ರಾಜಸ್ಥಾನದ ಒಂದು ತುದಿ. ರಾಜಧಾನಿಯಾದ ಜೈಪುರ ಇನ್ನೊಂದು ತುದಿ ಎನ್ನಬಹುದು. ಅಂದರೆ ಮರುಭೂಮಿ ಕೊನೆಯಿಂದ ನಮ್ಮ ಯಾತ್ರೆ ಆರಂಭವಾಗುತ್ತದೆಯೆಂದರ್ಥ

ಬೆಂಗಳೂರಿನಿಂದ ಜೈಪುರ ಹಾಗೂ ಜೋಧ್‌ಪುರಗಳಿಗೆ ರೈಲುಗಳಿವೆ. ನಾವು ಜೋಧಪುರ ರೈಲನ್ನು ಹತ್ತುವುದು ಒಳಿತು. ಜೈಪುರದಿಂದ ಜೋಧ್‌ಪುರ ಮುನ್ನೂರು ಕಿ.ಮಿ. ದೂರವಿದೆ. ಜೋಧ್‌ಪುರದಿಂದ ಜೈಸಲ್ಮೇರಕ್ಕೆ ಆರು ಗಂಟೆಗಳ ಪಯಣ. ನಾವು ಜೋಧ್‌ಪುರವನ್ನೇ ಮೊದಲು ತಲುಪಿ (ಒಂದು ಹಗಲೆಲ್ಲ ಜೋಧ್‌ಪುರ ನೋಡಿಕೊಂಡು) ಆ ರಾತ್ರಿಯ ರೈಲಿನಲ್ಲಿ ಜೈಸಲ್ಮೇರ್‌ಗೆ ಹೊರಡಬಹುದು. ಆ ರೈಲೂ ಸಹ ಬೆಳಗಿನ ಆರು ಗಂಟೆಗೆ ಜೈಸಲ್ಮೇರ್ ತಲುಪುತ್ತದೆ.

ಜೈಸಲ್ಮೇರ್ ಒಂದು ಜಿಲ್ಲಾ ಕೇಂದ್ರ. ಈ ನಗರದಲ್ಲಿ ಪ್ರವಾಸಿಗರು ಓಡಾಟಕ್ಕೆ ಜೀಪುಗಳನ್ನು ಬಳಸುತ್ತಾರೆ. ಟ್ಯಾಕ್ಸಿಯಂತೆಯೇ ಬಾಡಿಗೆ ಜೀಪುಗಳು ಕಾದು ನಿಂತಿರುತ್ತವೆ.

ಥಾರ್ ಮರುಭೂಮಿಯ ಪಶ್ಚಿಮ ಸೆರಗಿನಲ್ಲಿರುವ ಜೈಸಲ್ಮೇರ್ ಒಂದು ಪುಟ್ಟ ಪಟ್ಟಣ. ಜನಸಂಖ್ಯೆ ಸುಮಾರು ಐವತ್ತುಸಾವಿರ. ಹಳದಿ ಬಣ್ಣದ ಮರಳುಗಲ್ಲಿನಿಂದ ಕಟ್ಟಿದ ಮನೆಗಳೇ ಎಲ್ಲೆಲ್ಲೂ. ಆದ್ದರಿಂದ ಇದನ್ನು ನಿಜಕ್ಕೂ ಸ್ವರ್ಣನಗರಿ ಎಂದು ಕರೆಯಬಹುದು. ಊರಿನ ಹಳೆಯ ಭಾಗ ಇಲ್ಲಿನ ಕೋಟೆಯೊಳಗಿದೆ. ಹೊಸ ಬಡಾವಣೆಗಳು ಊರ ಹೊರಗೆ ಈ ಕೋಟೆಯ ಮೂರು ಕಡೆ ಹರಡಿಕೊಂಡಿವೆ.

ಕೋಟೆಯ ಒಳಗಿರುವ ಊರಿನಲ್ಲಿ ಎಂಟು ಜಿನಮಂದಿರಗಳಿವೆ. (ಈ ನಗರದಲ್ಲಿ ನೋಡತಕ್ಕದ್ದು ಇರುವುದೆಲ್ಲ ಈ ಕೋಟೆಯೊಳಗೇ.) ಇದರಲ್ಲಿ ಮೂರು ಜಿನಮಂದಿರಗಳು ಒಂದೇ ಕಡೆ, ಒಂದು ಇಕ್ಕಟ್ಟಾದ ಓಣಿಯಲ್ಲಿವೆ. ಉಳಿದವು ಸ್ವಲ್ಪ ಚದುರಿಕೊಂಡಿವೆ. ಊರಿನಲ್ಲಿ ನಾವು ನಡೆದುಕೊಂಡೇ ಓಡಾಡಬಹುದು. ಅಷ್ಟು ಚಿಕ್ಕದ ಊರು.

ಒಂದೇ ಕಡೆ ಇರುವ ಈ ಮೂರು ಜಿನಮಂದಿರಗಳಲ್ಲಿ ಒಂದು 'ಶ್ರೀ ಚಿಂತಾಮಣಿ ಪಾರ್ಶ್ವನಾಥ ಜಿನಮಂದಿರ.'

'ಜೈಸಲ್ಮೇರ್ ಆಳಿದ ಭಾಟಿ ರಜಪೂತರು ಹಿಂದುಗಳಾಗಿದ್ದರು. ಆದರೆ ಅವರಿಗೆ ಜೈನಧರ್ಮದ ಬಗ್ಗೆ ತುಂಬ ಗೌರವವಿತ್ತು. ಹಲವು ಶತಮಾನಗಳ ಹಿಂದೆಯೇ ನೂರಾರು ಜೈನ ಶ್ವೇತಾಂಬರ ಕುಟುಂಬಗಳು ಜೈಸಲ್ಮೇರ್ ನಗರದಲ್ಲಿ ವಾಸಿಸಿದ್ದವು. ಅವರು ಖ್ಯಾತ ವ್ಯಾಪಾರಿಗಳಾಗಿದ್ದು. ಆ ಮೂಲಕ ಬಹಳಷ್ಟು ಸಂಪತ್ತನ್ನು ಸಂಪಾದಿಸಿರು. ಅವರು ಧರ್ಮ ಮತ್ತು ಸಂಸ್ಕೃತಿಗಳಿಗಾಗಿ ತಮ್ಮ ಹಣವನ್ನು ಉದಾರವಾಗಿ ಖರ್ಚು ಮಾಡಿದರು. ಆ ಕಾರಣದಿಂದಾಗಿಯೇ ಈ ಮರುಭೂಮಿಯಲ್ಲೂ ಜೈನ ಸಂಸ್ಕೃತಿ ಬೆಳೆಯಿತು.' [೩]

ಈ ಕೋಟೆಯಲ್ಲಿನ ಎಂಟು ಜಿನಮಂದಿರಗಳು ಇಂತಿವೆ:

೧. ಚಿಂತಾಮಣಿ ಪಾರ್ಶ್ವನಾಥ ಮಂದಿರ : ನಿರ್ಮಾಣ– ವಿಕ್ರಮ ಸಂ ೧೪೭೩; ನಿರ್ಮಾಪಕ – ಸೇಠ್ ಜೈಸಿಂಗ್.

೨. ಸಂಭವನಾಥ ಜಿನಮಂದಿರ : ನಿರ್ಮಾಣ– ವಿ ಸಂ ೧೪೭೬; ನಿರ್ಮಾಪಕ –ಸೇಠ್ ಶಿವರಾಜ ಮತ್ತು ಅವನ ಸಹೋದರರು.

೩. ಶೀತಲನಾಥ ಜಿನಮಂದಿರ : ನಿರ್ಮಾಣ– ವಿಕ್ರಮ ಸಂ ೧೪೭೬. ಕಟ್ಟಿಸಿದವರು ಡಾಗಾ ಓಸ್ವಾಲ್.

೪. ಶಾಂತಿನಾಥ ಮಂದಿರ ಮತ್ತು

೫. ಅಷ್ಟಪದ ಮಂದಿರ – ಇವೆರಡನ್ನು ವಿ ಸಂ ೫೩೬ ರಲ್ಲಿ ಖೇತಾ ಮತ್ತು ಚೋಪ್ರಾ ಕುಟುಂಬದವರು ನಿರ್ಮಿಸಿದರು.

೬. ಚಂದ್ರಪ್ರಭ ಸ್ವಾಮಿ ಮಂದಿರ : ನಿರ್ಮಾಣ. ವಿ ಸಂ ೧೫೦೯; ನಿರ್ಮಾಪಕರು – ಶಾಂತಿ ದಾ.

೭. ಋಷಭದೇವ ಮಂದಿರ : ನಿರ್ಮಾಣ– ೧೫೩೬; ನಿರ್ಮಾಪಕರು– ಸಂಖ್ಲಾ ಮತ್ತು ಜಸು ಮಾತ್.

೮. ಮಹಾವೀರ ಸ್ವಾಮಿ ಮಂದಿರ : ನಿರ್ಮಾಣ– ವಿಸಂ. ೧೪೭೩; ದೀಪಾಸೇಠ್ ನಿಂದ.

ಈ ಮಂದಿರಗಳು ಮೂಲವಿನ್ಯಾಸ ಹೆಚ್ಚೂ ಕಡಿಮೆ ಒಂದೇ ತೆರನಾಗಿದೆ. ಆದರೆ ಗಾತ್ರ, ವಿಸ್ತಾರಗಳಲ್ಲಿ ವ್ಯತ್ಯಾಸ ಹೊಂದಿವೆ.

ತೀರ್ಥದರ್ಶನ್ (ಪ್ರಥಮ ಖಂಡ), ಪು. ೧೬೧, (ಪ್ರಕಟಕರು ಮರಗಳನ್ನು ಮುದ್ರಿಸಿದೆ ನವಿಷಿಸಿದೆ)

'ಚಿಂತಾಮಣಿ ಪಾರ್ಶ್ವನಾಥ ಮಂದಿರ'– ಇದು ಕೋಟೆಯಲ್ಲಿನ ಎಂಟೂ ಜಿನ ಮಂದಿರಗಳಲ್ಲಿ ಪ್ರಮುಖವಾದದ್ದು ಹಾಗೆ ಪ್ರಾಚೀನವಾದದ್ದು. ರಾಜಸ್ಥಾನದಲ್ಲಿ ಅದೇನು ಕಾರಣವೋ ಏನೋ, ಅನೇಕ ಪಾರ್ಶ್ವನಾಥ ಮಂದಿರಗಳ ಹೆಸರಿನ ಹಿಂದೆ 'ಚಿಂತಾಮಣಿ'ಯ ಸೇರ್ಪಡೆಯಾಗಿದೆ.

ಈ ಪಾರ್ಶ್ವನಾಥನ ಮೂರ್ತಿ ಬಿಳಿಯ ಅಮೃತಶಿಲೆಯದು. ಸುಮಾರು ೧೫೫ ಸೆ.ಮೀ. ಎತ್ತರವಿದೆ. ಶ್ವೇತಾಂಬರ ಸಂಪ್ರದಾಯದ ಈ ಮೂರ್ತಿ ಸುಂದರವಾಗಿದೆ. ಇದರ ಪ್ರಭಾವಳಿ ಸಾಕಷ್ಟು ವಿಶಾಲವಾಗಿದ್ದು ಅಲ್ಲಿ ತುಂಬು ಕುಸುರಿಕೆತ್ತನೆಯಿದೆ. ಈ ಸ್ವಾಮಿಯ ಎರಡೂ ಪಕ್ಕದಲ್ಲಿ ಚಾಮರಧಾರಿಗಳು. ಅವರ ಹೊರಪಾರ್ಶ್ವದಲ್ಲಿ ಕೈಮುಗಿದು ನಿಂತಿರುವ ಒಬ್ಬೊಬ್ಬ ಭಕ್ತ ಚಾಮರಧಾರಿಗಳ ತಲೆ ಮೇಲಿನ ಪ್ರಭಾವಳಿಯ ಭಾಗದಲ್ಲಿ ಒಂದೊಂದು ಜೋಡಿ ಚಕ್ರಗಳು. ಅದರ ಮೇಲೆ ಯಕ್ಷದೇವತೆಗಳಿವೆ. ಇವೆಲ್ಲ ತೀರ್ಥಂಕರ ಮೂರ್ತಿಯ ನೆತ್ತಿಯ ಮೇಲಿನ ಎರಡೂ ಬದಿಯನ್ನು ಆವರಿಸಿಕೊಂಡಿವೆ. ಪ್ರಭಾವಳಿಯ ಮೇಲ್ಭಾಗ ಸಹ ಜಾಗಿಯೇ ಅರ್ಧವೃತ್ತಾಕಾರವಾಗಿದೆ. ಇಲ್ಲಿ –ಜಲಕುಂಭವನ್ನು ಸೊಂಡಿಲಲ್ಲಿ ಹಿಡಿದ ಆಕರ್ಷಕ ವಿನ್ಯಾಸದ ಆನೆಗಳು ಆಚೀಚೆ ಇದ್ದು ಅವುಗಳ ನಡುವೆ ದೇವತೆಗಳು ಜಿನಸ್ವಾಮಿಗೆ ಅಭಿಷೇಕ ಮಾಡುತ್ತಿರುವ ಕೆತ್ತನೆ ಇದೆ. ಪ್ರಭಾವಳಿಯ ಶಿಖರಭಾಗದ ಮಧ್ಯದಲ್ಲಿ ಮತ್ತೊಂದು ಜಿನಪ್ರತಿಮೆ ಇದೆ.

ಇಡೀ ಜಿನಮಂದಿರ ಸೂಕ್ಷ್ಮ ರೂಪದ ಕುಸುರಿಕೆತ್ತನೆ ಕೆಲಸದಿಂದ ಇಡಿಕಿರಿದಿದೆ. ಸ್ತಂಭಗಳು, ಅವುಗಳ ನಡುವಿನ ಬಳ್ಳಿಯಂಥಹ ತೋರಣ ಲಲಾಟಬಿಂಬಗಳು, ಬೋದಿಗೆಯಲ್ಲಿ ಒರಗಿ ನಿಂತಿರುವ ಮದನಿಕಾ ವಿಗ್ರಹಗಳು, ಹಲವು ಸಣ್ಣ ಪುತ್ಥಳಿಗಳು ಕಲಾಪೂರ್ಣ. ನವರಂಗದ ನಡುವಿನ ಭುವನೇಶ್ವರಿಯು ಒಂದು ಗುಮ್ಮಟವಾಗಿದ್ದು ಅದರಲ್ಲಿ– ಒಂದರ ಮೇಲೊಂದಿರುವ ವೃತ್ತಗಳಿವೆ. ಇವೆಲ್ಲ ಬಳ್ಳಿ ಹಾಗೂ ಇತರ ವಿನ್ಯಾಸದ ಕೆತ್ತನೆಗಳನ್ನು ಹೊಂದಿವೆ. 'ಪಶ್ಚಿಮ ರಾಜಸ್ಥಾನದ ಕಲಾ ಮಾದರಿಯ ಅತ್ಯುತ್ತಮ ಉದಾಹರಣೆ ಈ ದೇವಾಲಯಗಳಲ್ಲಿ ನವಗೆ ಕಾಣಸಿಗುತ್ತದೆ'; ಮೇಲ್ನೋಟಕ್ಕೆ ಆಬೂವಿನ ದಿಲ್ವಾಡಾ, ರಾಣಕ್‌ಪುರ ಹಾಗೂ ಖಜರಾಹೋ ಜಿನಾಲಯಗಳ ಮಾದರಿಯಲ್ಲೇ ಇದೂ ಇದೆ ಎನ್ನಿಸಿದರೂ ಅಲ್ಲಿನದಕ್ಕಿಂತ ಭಿನ್ನವಾದ ಅನೇಕ ಲಕ್ಷಣಗಳು ಇಲ್ಲಿ ಕಾಣುತ್ತವೆ. ಜೈಸಲ್ಮೇರಿನ ಗಡುಸಾದ ಹಳದಿ ಉಸುಕುಕಲ್ಲುಗಳಲ್ಲಿ ಇಷ್ಟೊಂದು ಸೂಕ್ಷ್ಮ ಕೆತ್ತನೆ ಮಾಡುವುದು ಸುಲಭವಲ್ಲ. ಇದೊಂದು ತಪಸ್ಸು. ಸಾಕಷ್ಟು ಸಾಧನೆ ಮಾಡಿ ಕೈ ಪಳಗಿಸಿಕೊಂಡ ಶಿಲ್ಪಿಗಳು ಮಾತ್ರವೇ ಇಂಥ ಕೆಲಸ ಮಾಡಬಲ್ಲರು. ಅದಕ್ಕಾಗಿ ಅವರಿಗೆ ಸಾಕಷ್ಟು ಸಮಯಾವಕಾಶ ನೀಡಬೇಕಾದ್ದೂ ಅಗತ್ಯ.

---

೪. ತೀರ್ಥದರ್ಶನ (ಪ್ರಥಮ ಖಂಡ) ಪು. ೧೬೨. ಪ್ರ : ಶ್ರೀ ಮಹಾವೀರ ಜೈನ ಕಲ್ಯಾಣ ಸಂಘ ೯೭, ವೆಪ್ರಿ ಹೈರೋಡ್, ಮದ್ರಾಸ್ – ೧೯೮೦. (ಸಂಪಾದಕರ ಹೆಸರು ನಮೂದಿತವಾಗಿಲ್ಲ)

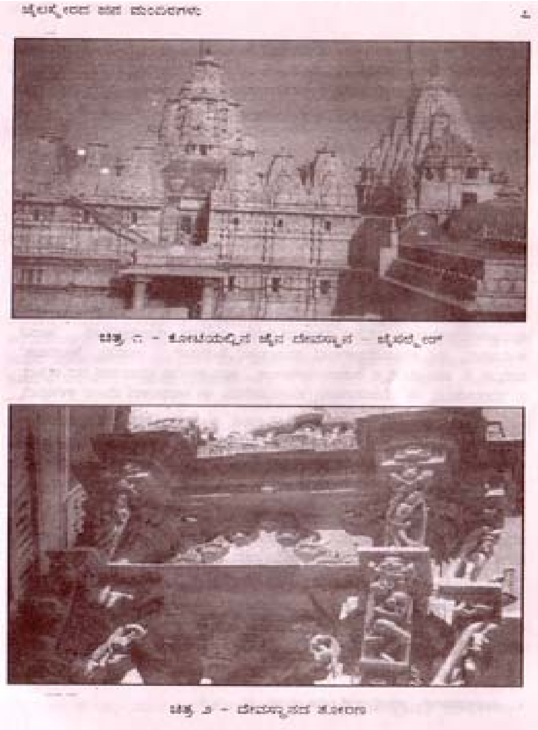

ಅಂದಮೇಲೆ ಈ ಜಿನಾಲಯಕ್ಕೆ ಖರ್ಚಾಗಿರುವ ಹಣವೆಷ್ಟು ಎಂಬುದನ್ನೂ ನಿರ್ಮಾಪಕರ ತ್ಯಾಗ ಬುದ್ಧಿಯನ್ನೂ ನಾವು ಊಹಿಸಿ ಮಾತ್ರ ಗ್ರಹಿಸಬಹುದು.

ಈ ಬಸದಿಯ ಗರ್ಭಗುಡಿಯ ದ್ವಾರದ ಆಚೀಚೆ ಕೂಡಾ ಪಾರ್ಶ್ವನಾಥರ ಖಡ್ಗಾಸನ (ನಿಂತಿರುವ) ಬಗೆಯ ಮೂರ್ತಿಗಳೇ ಇರುವುದು ವಿಶೇಷ. ಮುಖ್ಯ ಮಂದಿರದ ಸುತ್ತಲೂ

ಪ್ರದಕ್ಷಿಣೆಗಾಗಿ ತಿರಿದ ಸ್ಥಳವಿ. ಅಂಚಿನಲ್ಲಿ ಸಾಲು ಸಾಲು ಗ,ರ್ಭಗುಡಿಗಳಿದ್ದು ಅದರಲ್ಲಿ ಪ್ರತಿಯೊಂದರಲ್ಲಿ ಒಂದೊಂದರಂತೆ ತೀರ್ಥಂಕರ ಮೂರ್ತಿಗಳಿವೆ.

ಈ ದೇಗುಲದ ಪಕ್ಕದಲ್ಲೇ ಅಷ್ಟೇ ಕಲಾತ್ಮಕವಾಗಿ ನಿರ್ಮಿಸಿರುವ ಶ್ರೀ ಶಂಭವನಾಥ ತೀರ್ಥಂಕರ ಮಂದಿರವಿ. ಆದರೆ ಇಷ್ಟು ದೊಡ್ಡ ಮಂದಿರವಲ್ಲ ಅದು. ಸಮೀಪದ ಏತ್ತೊಂದು ಜಿನಾಲಯ ಇದಕ್ಕಿಂತಲೂ ಚಿಕ್ಕದು. ಇದರ ಸಿಲಮಹಡಿ ಬಿದಾಗಿದ್ದು ಮಹಡಿಯ ಮೇಲೆ ತೀರ್ಥಂಕರರನ್ನು ಸ್ಥಾಗೊಳಿಸಲಾಗಿದೆ.

ಚಿಂತಾಮಣಿ ಪಾರ್ಶ್ವನಾಥ ಮಂದಿರದ ಹೊರಗೋಡೆಗಳೂ ಬಹುಕೋನದ ಕೇತನಗಳಿಂದ ಕೂಡಿದ್ದು ಇವುಗಳ ಮೇಲೆ ಸಾಲು ಸಾಲು ಕಿರುಗೋಪುರಗಳಿವೆ. ಪ್ರದಾನಗರ್ಭಗುಡಿಯ ಮೇಲೆ ಮೇಸರಶೈಲಿಯ ಎತ್ತರದ ಗೋಪುರವಿ. ಅದರ ತುದಿಯಲ್ಲಿ ಸಿಲ್ಲಿಕಾಯಿ ಯಾಕಾರದ ದಪ್ಪದ ತಲೆಯಿದೆ. ಇದನ್ನು 'ಆಮಲಕ' ಎನ್ನುತ್ತಾರೆ. ಪಟ್ಟದಕಲ್ಲಿನ ಶಿವಾಲಯಗಳಲ್ಲಿ, ತ್ರಿಹಾಗೂ ಭುವನೇಶ್ವರದ ಪ್ರಸಿದ್ಧ ಮಂದಿರಗಳಲ್ಲೂ ಈ ಮಾದರಿಗಳನ್ನು ಕಾಣಬಹುದು. ಈ ಆಮಲಕದ ಮೇಲೆ ಕಳಸವಿದೆ.

ಜೈಸಲ್ಮೇರಿನ ಈ ಪರ್ಶ್ವನಾಥ ಮಂದಿರ ಹಾಗೂ ಇತರ ಜಿನಮಂದಿರಗಳು ಕ್ಷಣಗಳನ್ನು ತುಂಬುತ್ತವೆ. ಈ ಮರಳುಗಾಡಿನಲ್ಲಿ ಇಂಥ ಕಲಾಸಿರಿಯನ್ನು ಸೃಷ್ಟಿಸಿದವರ ಬಗ್ಗೆ ಕೃತಜ್ಞತೆ ಮೂಡುತ್ತದೆ.

ಒಂದು ಕಾಲದಲ್ಲಿ ಜೈಸಲ್ಮೇರ್ ನಗರದಲ್ಲಿ ೨೭೦೦ ಜೈನಕುಟುಂಬಗಳಿದ್ದವಂತೆ.

ಈ ಚಿಂತಾಮಣಿ ಪಾರ್ಶ್ವನಾಥ ಮಂದಿರವು ವಿಕ್ರಮ ಸಂವತ್ ೧೪೭೩ಕ್ಕಿಂತ ಪ್ರಾಚೀನವಾಗಿದ್ದು ೧೨೬೩ ರಲ್ಲೇ ನಿರ್ಮಿತವಾದದ್ದೆಂದೂ, ೧೪೭೩ರಲ್ಲಿ ಇದರ ಜೀರ್ಣೋದ್ಧಾರವಾಗಿರಬಹುದೆಂದೂ ೧೪೭೩ ರಲ್ಲಿ ಇದರ ಜೀರ್ಣೋದ್ಧಾರವಾಗಿರಬಹುದೆಂದೂ ಇನ್ನೊಂದು ಅಭಿಪ್ರಾಯವೂ ಇದೆ. ಈ ಬಗ್ಗೆ ಇರುವ ಐತಿಹ್ಯ ಹೀಗಿದೆ –

ಈ ನಗರದ ನಿರ್ಮಾಪಕ ರಾಜಾ ರಾವಲ್ ಜೈಸಾಲ್‌ನು ವಿ.ಸಂ. ೧೨೧೨ರ ಆಷಾಡ್ ಶುಕ್ಲ ಪ್ರತಿಪದೆಯ ರವಿವಾರದಂದು ಇಲ್ಲಿನ ಕೋಟೆಯ ನಿರ್ಮಾಣವನ್ನು ಆರಂಭಿಸಿದ. ಇವನ ಅಣ್ಣನ ಮಗ ಭೋಜದೇವ ರಾವಲನು ಇಲ್ಲಿಂದ ಹದಿನಾಲ್ಕು ಕಿ.ಮಿ. ದೂರದ ಲೌದ್ರವಪುರ (ಇಂದಿನ ಲುದರ್ವಾ) ದಿಂದ ಆಳುತ್ತಿದ್ದ. ಚಿಕ್ಕಪ್ಪ ಮಗನಿಗೆ ಬೆಳೆದ ವೈರದ ಪರಿಣಾಮವಾಗಿ ಇವನು ಮಹಮ್ಮದ್ ಘೋರಿಯೊಂದಿಗೆ ಸೈನ್ಯ ಸಹಿತ ಬಂದು ಆ ಊರಿನ ಮೇಲೆ ದಾಳಿ ಮಾಡಿದ. ಭೋಜದೇವನೂ ಸೇರಿ ಸಾವಿರಾರು ಜನ ಸೈನಿಕರು ಇದರಲ್ಲಿ ಸತ್ತರು. ಜನ ಭಯದಲ್ಲಿ ಎತ್ತೆತ್ತಲೋ ಹೋದರು. ಆಗ ಅಲ್ಲಿದ್ದ ಈ ಚಿಂತಾಮಣಿ ಪಾರ್ಶ್ವನಾಥ ಮೂರ್ತಿಯನ್ನು ಇಲ್ಲಿಗೆ

ತಿಯು ಈ ಸುಂದರ ಬಸದಿಯಲ್ಲಿ ಸ್ಥಾಪಿಸಲಾಯಿತಂತೆ. ಆದ್ದರಿಂದ ಈ ದೇವ ಮೂರ್ತಿ ಮಂದಿರಕ್ಕಿಂತಲೂ ಪ್ರಾಚೀನವಾದುದೆಂಬ ನಂಬಿಕೆ.

ಜೈಸಲ್ಮೇರು ಈ ಮಂದಿರಗಳಲ್ಲಿ ಪ್ರಾಚೀನ ಜೈನ ಶಾಸ್ತ್ರಗ್ರಂಥಗಳ ತಾಳೆಗರಿ ಪ್ರತಿಗಳಿವೆ. ಆದ್ದರಿಂದ ಜೈನಶಾಸ್ತ್ರ ವಿದ್ವಾಂಸರಿಗೆ (ವಿಶೇಷವಾಗಿ ಶ್ವೇತಾಂಬರ ಶಾಖೆಯ ಅಧ್ಯಯನಕಾರರಿಗೆ) ಇದೊಂದು ಪ್ರಮುಖ ಕೇಂದ್ರ.

೪. ಜೈಸಲ್ಮೇರು ಸುತ್ತಮುತ್ತ . . .

ಜೈಸಲ್ಮೇರು ಸುತ್ತ ಮುತ್ತ ಐದಾರು ಜೈನ ಬಸದಿಗಳಿವೆ. ಇವೆಲ್ಲ ರಾಜಸ್ಥಾನೀಯರ ನಂಬಿಕೆಯ ಪ್ರಕಾರ ತುಂಬ ಪವಿತ್ರ ಕ್ಷೇತ್ರಗಳು. ಇವೆಂದರೆ ಅಮರಸಾಗರ, ಲುದ್ರುವಾ, ಬ್ರಹ್ಮಸರ, ಹಾಗೂ ಪೋಖರಣ್, ಇದಲ್ಲದೆ ಈಗ ಯಾವ ಜನವಸತಿಯೂ ಇಲ್ಲದ ಕಾಬಾ ಎಂಬ ನಿರ್ಜನ ಗ್ರಾಮದಲ್ಲಿ ಕೂಡಾ ಒಂದು ಸುಂದರ ಪಾಳುಬಿದ್ದ ಜಿನಮಂದಿರವಿದೆ.

ಅಮರಸಾಗರ – ಜೈಸಲ್ಮೇರಿನಿಂದ ಕೇವಲ ಐದು ಕಿಲೋಮೀಟರು ದೂರದಲ್ಲಿರುವ ಒಂದು ಚಿಕ್ಕ ಊರು. ಇದರ ಬದಿಯಲ್ಲಿ ಮೂರು ಜಿನ ಮಂದಿರಗಳ ಒಂದು ಸಮೂಹವಿದೆ. ಇದರಲ್ಲಿ ಒಂದು ದೊಡ್ಡದಾಗಿದ್ದು ಅದರ ಉಪ್ಪರಿಗೆಯಲ್ಲಿ ಇನ್ನೊಂದು ಮಂದಿರವಿದೆ ಅದರ ಪಕ್ಕದಲ್ಲಿ ಇನ್ನೊಂದು ಮಂದಿರವಿದೆ. ಇವೆಲ್ಲ ೧೯ನೇ ಶತಮಾನದಲ್ಲಿ ನಿರ್ಮಿತವಾದವು. ಅದೇ ಹಳದಿ ಕಲ್ಲಿನಿಂದ ಕಟ್ಟಿದವು. ಮಹಡಿ ಮೇಲಿನ ಮಂದಿರ ಮಾತ್ರ ಬಿಳಿ ಸಂಗಮವರಿ ಕಲ್ಲಿನಿಂದಾಗಿದೆ. ಈ ದೊಡ್ಡ ಮಂದಿರ ಆದಿನಾಥನದು. ಬಿಳಿ ಅಮೃತಶಿಲೆಯ ಸುಮಾರು ೭೫ ಸೆ.ಮೀ. ಎತ್ತರದ ಮೂರ್ತಿ ಇದೆ. ನಗುಮೊಗದ ಈ ಮೂರ್ತಿ ಸುಂದರವಾಗಿದೆ.

ಇವು ಗ್ರಾಮದಿಂದ ಹೊರಗಿರುವ ಮಂದಿರಗಳು. ಇಲ್ಲಿ ಯಾವ ಜೈನರಿಲ್ಲ. ಸುಂದರ ವೃತ್ತಾಕಾರದ ಮಂದಿರ ಶಿಥಿಲವಾಗಿದ್ದು ಈಚೆಗೆ ಪುನರ್ಜೀರ್ಣೋದ್ಧಾರಗೊಂಡಿವೆ. ಈ ಪ್ರತಿಮೆ ಸಂಪ್ರತಿರಾಜನ (ಅಶೋಕನ ಮೊಮ್ಮಗ) ಕಾಲದ್ದೆಂದು ನಂಬಿಕೆ.

ಈ ದೊಡ್ಡ ಮಂದಿರದ ನವರಂಗದ ಮೇಲಿನ ಗುಮ್ಮಟವು ಭಾವಪೂರ್ಣ ಮಟ್ಟದಲ್ಲಿ ಕೆತ್ತಿಸಲ್ಪಟ್ಟ ಕಂಬಗಳ ಆಧಾರದ ಮೇಲೆ ಎತ್ತರಕ್ಕೆ ಏರಿಸಲ್ಪಟ್ಟಿದೆ. ರಾಣಕಪುರದಲ್ಲೂ ಹೀಗೇ ಇದೆ. ಇದೊಂದು ಕ್ಲಿಷ್ಟ ವಾಸ್ತುಶೈಲಿ. ಗುಮ್ಮಟದ ಒಳಗಿನ ಕೆತ್ತನೆಗಳು ಜೈಸಲ್ಮೇರ್‌ನ ಕೋಟೆಯೊಳಗಿನ ಬಸದಿಗಳಲ್ಲಿನಂತೆ ಕಲಾತ್ಮಕವಾಗಿವೆ.

ಚಿತ್ರ ೬ - ಅಮರ್‌ಸಾಗರ್-ಜಿನಾಲಯದ ಮುಂಭಾಗ

ಸ್ತಂಭ ಗಳು, ತೋರ ಣಗಳು, ಬಾಗಿಲು ವಾಡ ಎಲ್ಲ ವೂ ಕು ಸು ರೆತ್ತನೆಗಳಿಂದ ಕ ೂಡಿ ಮ ನೋಹ ರವಾಗಿವೆ.

ಈಗ ಇಲ್ಲಿ ಯ ಾತ್ರಿಕರು ಉಳಿದು ಕೊಳ್ಳಲು ಅನು ಕ ೂಲ ವಾಗು ವಂತೆ ಕೆಲ ವು ಕೋಣೆಗಳುಳ್ಳ ಛ ತ್ರ ವಿದೆ. ಮ ಂದಿರ ದವರಿಗೆ ೂವಾಹ ನಗಳು ಹ ೋಗ ಬಲ್ಲ ವು.

ಅಮ ರ ಸಾಗ ರವು ಜೈ ಸಲ್ಮೇರ್ -ಲು ,ದರ್ವಾ ರ ಸ್ತೆಯಲ್ಲೇ ಇದೆ.

ಬ್ರಹ್ಮ ಸರ ಎಂಬ ದು ಈ ಅಮ ರ ಸಾಗ ರ ದಿಂದ ಹ ತ್ತು ಕಿ.ಮೀ . ಗ ಳಷ್ಟು ದ ೂರ ದಲ್ಲಿ, ಜೈ ಸಲ್ಮೇರ ನಿಂದ ಸು ಮ ಾರು ೧೩ ಕಿ.ಮಿ . ಅಂತ ರದಲ್ಲಿ ರು ವ ಒಂದು ಸ ಣ್ಣಹ ಳ್ಳಿ . ಬಹ ುಶಃ ಇದು ‘ಬ್ರಹ್ಮ ಸರೋವರ’ ಎಂಬು ದರ ಸಂಕ್ಷಿಪ್ತ ರ ೂಪ ವಿರ ಬೇಕು. ಇಲ್ಲಿ ನ ಒಂದು ಓಣಿಯ ಲ್ಲಿ ಒಂದೇ ಕೋಣೆಯ ಒಂದು ಜಿನ ಮ ಂದಿರ ವಿದೆ. ಅನಾಕರ್ಷಕ ವಾದ ಈ ಮಂದಿರ ದಲ್ಲಿರುವ ಪಾರ್ಶ್ವನಾಥ ನನ್ನು ‘ಜಗ ವಲ್ಲಭ ಪಾರ್ಶ್ವನಾಥ’ ಎನ್ನು ತ್ತಾರೆ. ಬಿಳಿಯ ಅಮೃತಶಿಲೆಯ ಮ ೂರ್ತಿ. ಈ ಪ ದ್ಮಾಸ ನಸ್ಥ ಮ ೂರ್ತಿ ಸುಮ ಾರು ೭೫ ಸೆ.ಮೀ . ಗ ಳಷ್ಟು ಎತ್ತರ ವಿದೆ.

ವಿ. ಸಂ. ೧೮೪೪ ರಲ್ಲಿ ಅಮೋಲ ಕ್ ಚಂದ್ ಮ ಾಣದ್ ಲಾಲ್‌ಜೀ ಬಗ ರೇಚಾ ಎಂಬ ಸೇಠ್ ಈ ಮ ಂದಿರ ವನ್ನು ಪ್ರತಿಷ್ಠಾಪಿಸಿದ ನೆಂದು ದಾಖಲೆ ಇದೆ.

ಮಂದಿರ ಅನಾಕರ್ಷಕವಾಗಿ ಸಾಮಾನ್ಯವಾಗಿದ್ದರೂ ಇದಕ್ಕೊಂದು ಹಿರಿಮೆ ಇದೆ. ಜೈಸಲ್ಮೇರ್ ಭಾಗದ ಐದು ತೀರ್ಥಕ್ಷೇತ್ರಗಳಲ್ಲಿ ಇದೊಂದು. ಕಾರಣ–ಇದು ಶ್ವೇತಾಂಬರ ಪಂಥದ ಅಗ್ರಗಣ್ಯ ಗುರುಗಳಲ್ಲೊಬ್ಬರಾಗಿದ್ದ ಗುರು ಶ್ರೀ ಜಿನವಲ್ಲಭ ಸೂರೀಶ್ವರಜೀ ಅವರ ಮಹಾತ್ಮೆಯೊಂದಿಗೆ ತಳುಕುಹಾಕಿಕೊಂಡಿರುವುದು. ಈ ಗುರುಗಳು ಮೂಲತಃ ಇಂದಿನ ಪಾಕಿಸ್ತಾನ ಭಾಗದಿಂದ ಬಂದು ಈ ಭಾಗದಲ್ಲಿದ್ದವರಂತೆ. ಇಲ್ಲಿಗೆ ಸಮೀಪದ ದಿರೌರ್ ಗ್ರಾಮದಲ್ಲಿ ಕೆಲವು ಜೈನರಿದ್ದರು. ಅವರಲ್ಲಿ ಒಬ್ಬನ ಮಗಳು ತುಂಬ ಸುಂದರಿಯಾಗಿದ್ದಳಂತೆ. ಅವಳನ್ನು ತಮಗೆ ಒಪ್ಪಿಸುವಂತೆ ಮುಸಲ್ಮಾನರು ಕಿರುಕುಳ ಕೊಡುತ್ತಿದ್ದರಂತೆ. ಏನು ಮಾಡುವುದೆಂದು ತಿಳಿಯದೆ ತಾನು ನಂಬಿದ್ದ ಗುರುವನ್ನು ಆತನು ಧ್ಯಾನಿಸಿದನಂತೆ. ಈ ಗುರು ಅವನಿಗೆ (ಕನಸಿನಲ್ಲಿ?)ಹೇಳಿದರಂತೆ– 'ನಿನ್ನ ಸಾಮಾನು ಸರಂಜಾಮು ಪರಿವಾರಗಳೊಡನೆ ಒಂಟೆಗಳ ಮೇಲೆ ರಾಜಸ್ಥಾನದ ಕಡೆ ಹೊರಟು ಹೋಗು. ಹಿಂದಿರುಗಿ ನೋಡಬೇಡ' ಎಂದು.

ಅದರಂತೆ ಹೊರಟ ಆ ಪರಿವಾರ ಈ ಬ್ರಹ್ಮಸರಕ್ಕೆ ಎರಡು ಕಿಲೋಮೀಟರುಗಳಷ್ಟು ದೂರದಲ್ಲಿರುವ ವೈಶಾಖಿ ಗ್ರಾಮದ ಹೊರವಲಯದಲ್ಲಿನ ಒಂದು ಜಾಗಕ್ಕೆ ಬಂದಾಗ ಉಜ್ವಲವಾದ ಬೆಳಕೊಂದು ಕಂಡಂತಾಯಿತು. ಗಾಬರಿಗೊಂಡ ತಂಡದವರು ಜಾಮಾನ ಹಿಂದಕ್ಕೆ ತಿರುಗಿದರು. ಗುರುಗಳು ಹಿಂದೆಯೇ ನಿಂತಿದ್ದರಂತೆ. ಅವರು ಹೇಳಿದರು 'ನಾನು ಹಿಂದಕ್ಕೆ ನೋಡಬೇಡವೆಂದು ಹೇಳಿದ್ದೆ; ನೀನು ನೋಡಿದೆ. ನಾನಿಲ್ಲಿಂದ ಮುಂದಕ್ಕೆ ಬರಲಾರೆ. ನೀನು ಹೆದರಬೇಡ. ನನ್ನ ಆಶೀರ್ವಾದ ನಿಮ್ಮೊಂದಿಗಿದೆ. ಇಲ್ಲಿಂದ ಸ್ವಲ್ಪ ಮುಂದೆ ಬ್ರಹ್ಮಸರ ಗ್ರಾಮವಿದೆ. ಅಲ್ಲಿಗೆ ಹೋಗಿ ನೆಲೆ ನಿಲ್ಲು'.

ಈ ಕುಟುಂಬ ಅದರಂತೆ ನಡೆದುಕೊಂಡಿತು. ಬಹುಶಃ ತಮ್ಮೊಂದಿಗೆ ತಂದಿದ್ದ ಪಾರ್ಶ್ವನಾಥನ ಮೂರ್ತಿಗೆ ಈ ಪುಟ್ಟ ಗುಡಿ ಕಟ್ಟಿ ಇಲ್ಲಿ ಪ್ರತಿಷ್ಠಾಪನೆ ಮಾಡಿತು.

ಮಹತ್ವ ಇರುವುದು ಈ ಗುಡಿಗಲ್ಲ. ಇಲ್ಲಿಂದ ಎರಡು ಕಿಲೋಮೀಟರು ದೂರದಲ್ಲಿ ವೈಶಾಖಿ ಗ್ರಾಮದ ಸಮೀಪದಲ್ಲಿ ಇರುವ, ಆ ಗುರು ನಿಂತಿದ್ದ ಜಾಗಕ್ಕೆ. ಆ ಗುರು ಯಾವ ಕಲ್ಲಿನ ಮೇಲೆ ನಿಂತು ದರ್ಶನ ಕೊಟ್ಟರೋ ಆ ಕಲ್ಲಿನ ಮೇಲೆ ಅವರ ಪಾದಚಿಹ್ನೆಗಳನ್ನು ಕೊರೆದು ಅಲ್ಲೊಂದು 'ಪಾದುಕಗೃಹ' ನಿರ್ಮಿಸಲಾಗಿದೆ. ರಾಜಸ್ಥಾನದಲ್ಲಿ ಇಂಥವನ್ನು 'ದಾದಾವಾಡಿ' ಎನ್ನುತ್ತಾರೆ. ಈ ಪಾದಗೃಹದ ಬಳಿ ಒಂದು ಬಾವಿ ಇದೆ. ಇದರ ನೀರು ಯಾವಾಗಲೂ ಬತ್ತದೆ ನಿರ್ಮಲವಾಗಿ ಪುಷ್ಕಳವಾಗಿರುವುದಂತೆ. ಈ ಗುರುವಿನ ಮಹಿಮೆ ಈ ಸ್ಥಳದಲ್ಲಿ ಜಾಗೃತವಾಗಿದೆ ಎಂದೂ, ಅದರಿಂದ ಪವಾಡಗಳು ನಡೆಯುತ್ತವೆ ಎಂದೂ ಸುತ್ತಮುತ್ತಲಿನ ಜನರ ನಂಬಿಕೆ. ಇದರ ಸಮೀಪದಲ್ಲೊಂದು ಸಾಮಾನ್ಯ ಜಿನಮಂದಿರವೂ ಇದೆ.

ಈಗ ಈ ಕೇಂದ್ರ ಅಭಿವೃದ್ಧಿ ಹೊಂದುತ್ತಿದೆ. ಹಲವು ಕೋಣೆಗಳ ಒಂದು ಧರ್ಮಶಾಲೆ, ಒಂದು ಶಾಲೆ, ತ್ಯಾಗಿ ನಿವಾಸ–ಇವುಗಳನ್ನೆಲ್ಲ ಕಟ್ಟಿದ್ದಾರೆ. ಕನಿಷ್ಠ ಅರ್ಧಕೋಟಿ ರೂಪಾಯಿಗಳ

ಕಾಮ ಗಾರಿ ಆಗಿದೆ. ಪಾದು ಕಾಗೃಹ ಹಾಗೂ ಜಲ ಕುಡಿ ಯು ವ ಪ್ರ ದೇಶ ಸು ತ್ತಲೂ ಕಾಂಪೌಂಡ್ ಕಟ್ಟಿದ್ದಾ ರೆ. ಪಾದು ಕಾಗೃಹ ದಲ್ಲಿ ಗು ರು ಜಿನ ದತ್ತ ಸೂ ರೀಶ್ವ ರಜೀ ಅವ ರು ನಿಂತಿರು ವ ಭಂಗಿಯ ಚಿತ್ರ ವಿ ದೆ. ಪಾದು ಕಾಗೃಹ ದ ಮು ರು ದೊಡ್ಡ ಹಾಲ್ ಕಟ್ಟ ವ ಯೋಜನೆ ಇರು ವುದು ಕಾಣ ತ್ತದೆ.

ಹೀಗಿ ಪ್ರಾ ಕಾರ ಹಾಕು ವ ಕೆಲಸ ಸುಲಭವಾಗ ಲಿಲ್ಲ ವಂತೆ. ಸು ತ್ತಮುತ್ತ ಲಿನ ಜನ ಈ ನೀ ರಿನ ಬಾ ವಿಗೆ ಗೋಡೆ ಹಾಕು ವುದ ನ್ನು ಪ್ರ ತಿಭಟಿಸಿದರಂತೆ. 'ನ ಮ್ಮಲ್ಲಿ ಕುರಿ, ಒಂಟೆಗಳಿವೆ. ಸು ತ್ತ ಎಲ್ಲೂ ನೀ ರಿಲ್ಲ . ನೀವು ಹೀಗಿ ನಿರ್ಬಂಧಿಸಿದರೆ ನ ವಗೆ ನೀರಿನ ಗತಿ ಏನು ? " ಎಂದ ರಂತೆ. ಆಗ ಈ ಸ ಮಿತಿಯ ವರು ಈ ಕಾಂಪೌಂಡಿನ ಆಚೆ ಇರು ವ ಸ್ವಲ್ಪವೇ ನೀ ರಿದ್ದ ತೊ ಟ್ಟಿಯೊಂದಕ್ಕೆ ಇಲ್ಲಿಯ ದು ಸ್ವಲ್ಪ ನೀರನ್ನು ಸತತವಾಗಿ ಸರಬರಾಜ ಮಾಡು ವುದಾಗಿ ಭರವಸೆ ಕೊಟ್ಟ ನಂತರ ಹೀಗಿ ಪೌಳಿ ಹಾಕಲು ಬಿಟ್ಟ ರಂತೆ.

ಎತ್ತ ನೋಡಿದರತ್ತ ಬಯಲೋ ಬಯಲು! ಅಲ್ಲಲ್ಲಿ ಒಂದೊಂದು ಆಳೆತ್ತರದ ಮುಳ್ಳಿನ ಮರಗಳು ಮಾತ್ರ. ಅವೂ ಹೆಚ್ಚು ನೆರಳು ಕೊಡುವಂಥವಲ್ಲ. ಒಮ್ಮೆ ಗಾಳಿ ಬೀಸಿದರೆ ರಾಶಿ ರಾಶಿ ಮರಳು ಬಂದು ಬೀಳು ತ್ತದೆ. ಇಂಥದಲ್ಲಿ ಒಂದು ಮನೆ ಕಟ್ಟಿಕೊಟ್ಟು– 'ನೀನು ಏನೂ ಮಾಡಬೇಡ, ಸುಮ್ಮನೆ ಇಲ್ಲಿರು. ತಿಂಗಳಿಗೆ ಐದು ಸಾವಿರ ರೂಪಾಯಿ ತಂದು ಕೊಡುತ್ತೇನೆ"– ಎಂದು ಹೇಳಿದರೂ ಯಾರೂ ಒಪ್ಪುವುದ ಕಷ್ಟ. ಅಂಥ ಶುಷ್ಕಾತಿಶುಷ್ಕ ನೀರಸ ವಾತಾವರಣ ಇಂಥಲ್ಲಿ ಈ ಜಾಗ ಹೀಗೆ ಬೆಳೆಯು ತ್ತದೆ. ಸು ತ್ತಲೂ ಒಂದಷ್ಟು ಜಮೀನಿದೆ. ಆದರೆ ನಮ್ಮಲ್ಲಿನ ಜಮೀನಿಗೆ ಹೋಲಿಸಿದರೆ ಅದನ್ನು ಜಮೀನು ಎನ್ನಲು ಬಾರದು. ಆದರೂ ಜನ ಇಲ್ಲಿಗೆ ಬಂದು ದರ್ಶನ ಪಡೆಯುತ್ತಿದ್ದಾರೆ. ದಾನ ಹರಿದು ಬರುತ್ತಿದೆ. ಅಂದ ಮೇಲೆ ಈ ಸ್ಥಳದಲ್ಲಿ ಏನಾದರೂ ಶಕ್ತಿ ಇರಬಹುದೇನೋ! ಅನುಮಾನವಾಗಿ ಇಲ್ಲಿಗೆ ನಡೆದುಕೊಳ್ಳುವವರಿಗೆ ಆದರ ಅನುಭವವಾಗಿರಬಹುದು.

ಲುಧರವಾ– ಜೈಸಲ್ಮೇರ್ ನಿಂದ ಹದಿನೈದು ಕಿಲೋಮೀಟರು ಗಳಷ್ಟು ದೂರದಲ್ಲಿರುವ ಗ್ರಾಮ ಲುಧರ್ವಾ. ಹಿಂದೆ ಇದಕ್ಕೆ ಲದ್ರ ಪುರ ಎಂಬ ಹೆಸರಿತ್ತು. ರಜಪೂತರಲ್ಲಿನ 'ಲೋದ್ರ' ಎಂಬ ಸಮುದಾಯದ ಜನರಿಂದ ಈ ಊರು ಕಟ್ಟಲ್ಪಟ್ಟಿತ್ತೆಂದು ಪ್ರತೀತಿ. ಕಾಕಿ ನದಿಯ ದಡದಲ್ಲಿದೆ. ಆದ್ದರಿಂದ ಇಲ್ಲಿನ ನೆಲ ಸ್ವಲ್ಪ ಫಲವತ್ತಾಗಿದೆ. ಸಮೃದ್ಧವಾಗಿದ್ದ ಈ ಜಾಗ ಹಿಂದೊಮ್ಮೆ ರಾಜಧಾನಿಯಾಗಿತ್ತು. ಹಿಂದೆ ಮರಳಿದ ಹನ್ನೆರಡನೇ ಶತಮಾನದಲ್ಲಿ ಮಹಮದ್ ಘೋರಿ ಇದರ ಮೇಲೆ ಧಾಳಿ ಮಾಡಿ ನಾಶ ಮಾಡಿದ. ಈಗ ಈ ಗ್ರಾಮದ ತುಂಬಾ ಹಳೆಯ ಮನೆಗಳು. ಬಾವಿಗಳು. ಗುಡಿಗಳ ಅವಶೇಷಗಳು ಸಾಕಷ್ಟು ಕಾಣಸಿಗುತ್ತವೆ.

ಈ ಲುಧರವಾದಲ್ಲಿ ಒಂದು ಸುಂದರ ಜಿನಮಂದಿರವಿದೆ. ಈ ಸುಂದರ ಕಲಾತ್ಮಕ ಬಹುಕೋನಾಕೃತಿಯ ಜಿನಾಲಯ ನೋಡಿದವರು ಅಚ್ಚರಿ ಪಡುವಂತಿದೆ. ಜೈಸಲ್ಮೇರ್ ನಗರದ

ಕೋಟೆಯೊಳಗಿನ ದೊಡ್ಡದಾದ ಜೈನ ಮಂದಿರಗಳನ್ನು ಬಿಟ್ಟರೆ ಇದೇ ಈ ಪರಿಸರದಲ್ಲಿ ಅತ್ಯಂತ ಸುಂದರವಾದ ಜಿನಾಲಯ. ಅಷ್ಟೇಕೆ, ರಾಜಸ್ಥಾನದಲ್ಲಿನ ಹತ್ತು-ಹನ್ನೆರಡು ಅತ್ಯಂತ ಸುಂದರ ಜಿನಾಲಯಗಳನ್ನು ಪಟ್ಟಿ ಮಾಡಿದರೆ ಮರಳುಗಾಡಿನ ಈ ಜಿನಾಲಯ ಖಂಡಿತ ಅದರಲ್ಲಿ ಸ್ಥಾನ ಪಡೆಯುತ್ತದೆ. (ಚಿತ್ತೋಡಗಢದ ಕೋಟೆಯಲ್ಲಿರುವ ದೊಡ್ಡ ಜೈನ ಮಂದಿರ ಆ ಪಟ್ಟಿಯಲ್ಲಿ ಸ್ಥಾನ ಪಡೆಯುವುದೆಂದು ಹೇಳಲಾಗದು.)

ಇದು ಪಾರ್ಶ್ವನಾಥ ಬಸದಿ. ಇಲ್ಲಿ ಕಪ್ಪು ಶಿಲೆಯ, ಸುಮಾರು ೧೨೦ ಸೆ.ಮೀ. ಎತ್ತರದ ಸಹಸ್ರಫಣಿ ಪಾರ್ಶ್ವನಾಥ ವಿಗ್ರಹವಿದೆ. ಇದನ್ನು 'ಚಿಂತಾಮಣಿ ಸಹಸ್ರಫಣಿ ಪಾರ್ಶ್ವನಾಥ' ಎಂದು ಕರೆಯುತ್ತಾರೆ.

ಹೊರಗಿನಿಂದ ನೋಡುವುದಕ್ಕೆ ಸಾಧಾರಣವೆಂದು ಕಾಣುವ ಪೌಳಿದ್ವಾರವನ್ನು ದಾಟಿ ಒಳಗೆ ಪ್ರವೇಶಿಸಿದ ನಂತರವಷ್ಟೇ ಈ ದೇಗುಲದ ಭವ್ಯರೂಪ ನಮಗೆ ಕಾಣಸಿಗುತ್ತದೆ. ಅಲ್ಲಿ ಒಳಗೆ ಪ್ರವೇಶಿಸುವಾಗ ಮೊದಲು ನಮಗೆ ಎದುರಾಗುವುದು ಕಲಾತ್ಮಕವಾದ ಒಂದು 'ತೋರಣ ಸ್ತಂಭ' ಅಂದರೆ-ಮೇಲ್ಭಾಗದಲ್ಲಿ ತೋರಣವನ್ನು

ಹೊಂದಿರುವ ಎರಡು ಕಂಬಗಳು. ಸುಮಾರು ಹತ್ತು ಅಡಿ ಎತ್ತರದ ಈ ಕಂಬಗಳು ಕಲಾತ್ಮಕವಾಗಿದ್ದು ಇವುಗಳ ಮೇಲೆ ಅಡ್ಡಲಾಗಿ ತೊಲೆಯ ಮೇಲಿನ ಫಲಕವನ್ನು ಕೂಡಿಸಲಾಗಿದೆ. ಈ ಅಡ್ಡ ತೊಲೆಯಲ್ಲಿ ಒಂದಿಂಚೂ ಬಿಡದಂತೆ ಕೆತ್ತನೆಯಿದೆ. ನಟ್ಟನಡುವೆ ಪಾರ್ಶ್ವನಾಥ ಜಿನವಿಗ್ರಹವಿದೆ. ಈ ತೊಲೆಗೂ, ಸ್ತಂಭಗಳಿಗೂ ನಡುವೆ ಓರೆಯಾಗಿ ಬಳ್ಳಿಯಂತೆ ವಿನ್ಯಾಸಗೊಳಿಸಲಾಗಿರುವ ತೋರಣವಿದೆ. ಜೈಸಲ್ಮೇರದ ಬಳಿಯ ಅಂಬರ್‌ನಲ್ಲಿನ ಜಗತ್ ಶಿರೋಮಣಿ ಮಂದಿರದ ಮುಂದೆಯೂ ಇಂಥದೇ ವಿನ್ಯಾಸದ ತೋರಣದ್ವಾರವಿದೆ.

೬೨೨

ಈ ಆವರಣದಲ್ಲಿ ತೋರಣದ ಎದುರಿಗೆ ಸಾಕಷ್ಟು ದೊಡ್ಡದಾದ ಪಾರ್ಶ್ವನಾಥ ಮಂದಿರವಿದೆ. ಅದರ ಒಂದು ಬದಿಯಲ್ಲಿ ಇನ್ನೊಂದು ಚಿಕ್ಕ ಗುಡಿ ಇದೆ. (ಬಹುಶಃ ಭೈರವನದು.) ದೊಡ್ಡ ಮಂದಿರದ ಪಾರ್ಶ್ವದಲ್ಲಿ ತುಸು ಹಿಂದೆ ಮೆಟ್ಟಿಲು ಮೆಟ್ಟಿಲಾಗಿ ಕೋಟೆ ಕಟ್ಟಿದ್ದಾರೇನೋ ಎಂಬಂತೆ ಒಂದರೊಳಗೊಂದರಂತಿರುವ ಮೂರು ಗೋಡೆಗಳಿದ್ದು ಇದರ ಕೇಂದ್ರದಲ್ಲಿ ಎತ್ತರದೊಳ್ಳೊಂದು ಮಂಟಪವಿದೆ. ಅದರಲ್ಲಿ 'ಕಲ್ಪವೃಕ್ಷ'ವನ್ನು ಕೃತಕವಾಗಿ ನಿರ್ಮಿಸಿದ್ದಾರೆ. ಅಲ್ಲಿಗೆ ಏರಿಹೋಗಲು ಮೆಟ್ಟಿಲುಗಳಿವೆ. ಮೊದಲ ದ್ವಾರಕ್ಕೆ ಬಾಗಿಲು ಇದೆ. ಮೂರು ದ್ವಾರಗಳೂ ಪ್ರಾಕಾರಗಳು ಎಲ್ಲವೂ ಕಲಾತ್ಮಕವಾಗಿವೆ. ಒಂದು ಗಿಡದ ಸುತ್ತಲಿನ ಆವರಣವನ್ನು ಸಹ ಲಕ್ಷ್ಯಗೊಟ್ಟು ಎಚ್ಚರಿಕೆಯಿಂದ ಸುಂದರವಾಗಿ ರೂಪಿಸಿದ್ದಾರೆ ಹಾಗೂ ಚೊಕ್ಕಟವಾಗಿ ಇರಿಸಿಕೊಂಡಿದ್ದಾರೆ.

ಈ ಕಲ್ಪವೃಕ್ಷದ...
ನಿರ್ಮಿಸಿದ್ದಾರಂತೆ. ಪ್ರ...
ಮುಖಮಂಟಪವಿದೆ. ಒ...

ಚಿತ್ರ ೫ – ಲುಧರ್ವಾ-ಎರಡು ಮಂದಿರ ಭಾಗಗಳ ನಡುವೆ ಕಾಣುವ ಕಲ್ಪವೃಕ್ಷ ಹಾಗೂ ಅದರ ಆವರಣ

ಗರ್ಭಗುಡಿಯಲ್ಲಿದೆ. ಮಂದಿರದ ಹೊರ ಒಳಭಾಗಗಳಲ್ಲೂ, ಒಂದೊಂದು ಅಂಗುಲವೂ ಸಹ, ಕಲೆಯಲ್ಲಿ ಸಿದ್ಧಿಪಡೆದ ಮೋಹಕವಾಗಿವೆ.